

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

SZILÁGYI DEZSŐ.

(1840—1901.)

„Metellus Macedonicus filios suos monuit, ut funebri Scipionis Africani lecto humeros subjicerent, atque huic exequiarum, illum vocis honorem adjecit: *non fore, ut postea id officium ab illis viro majori praestari posset.*“ Valer. Max. Mem. L. i. C. t. N. 22.

Nem élt közvetlen körünkben, de azért a mienk is volt. Lelke isteni lángjai a haza oltárán lobogtak el; de fényéből, melegéből bőven juttatott nekünk hitsorsosainak is . . . s most, midőn meg kell barátoznunk a gondolattal, hogy meghalt, mi benne halandó volt, jogunk van bezárult sirhalma felett felzokogni: „*jaj nekünk . . . elesett a mi fejünknek koronája!*“

Sorsa kinek-kinek meg van pecsételve s a hátramaradottaknak szent kötelessége a kihült hamvak felett megemlékezni az érdemeikről, melyek az elhunyt jelesről beszélnek s örökzöld repkényként borulnak rá arra a szomorú koporsóra, melyre a házastárs, gyermekek s vérrokonok könyei ugy sem hullanak! . . .

Nagy és kipótolhatatlan veszteség érte a hazát s ime eljőve ravatalához barát és ellenfél egyaránt, hogy áldozzon e szent kötelességnek. Mi sem maradhatunk el, mert ha eszével honának szolgált, szive szerént hozzánk állott legközelebb.

Kálvinista volt a szó legnemesebb értelmében s lángeszénél ragyogó ékesszólásánál s szinte félelmetes nagy tudásánál talán csak ama megközelíthetetlen jellemszilárdsága volt nagyobb, mely alkuvást nem ismert s e hitben acélosodott meg. Diszünk, büszkeségünk volt, kire dagadó kebel-lel tekinthettünk fel mindannyiszor, valahányszor igaz magyart kerestünk. Benne láttuk nagy idők óta az erőt, mely néha napján zugott mint a fergeteg s nevelt, ápolt, teremtett . . . mint a májusi kikelet. Arra volt praedestinálva, hogy egyedül, mogorván álljon mint a puszták magános fája s vészben, viharban biztos irányt mutasson hitsorsosainak, kik benne bíztak s szavára áhitattal hallgattak.

Most már csendesen pihen . . . az isteni lángok visszaszálltak az ő forráshoz s a szétomlott hamvak elvegyültek az anyaföld poraival. Kivel mérközni senki nem tudott, legyőzte azt az elmulás hatalma. Busan áldogálunk sirhalma felett s hazánk s egyházunk jövőjén aggódó lélekkel imádkozunk: „Isten áldd meg a magyart!“

Eröss Lajos.

Egyházunk teherviselése s a hivek megadóztatásának jogosultsága és szüksége.

I.

Ujabb zsinat küszöbén állunk s akár előbb, akár később nyilljek az meg, egyik legfontosabb teendője kétségtelenül egyházi adórendszerünk átalakítása leend.

Fogas kérdés, nehéz feladat. De előle immár kitérnünk nem lehet s ha azt nem akarjuk, hogy a haladó kor szekere rajtunk keresztül gázoljon, bele kell a fejszénket vágnunk ebbe a fába is s akarva, nem akarva kényszerülve vagyunk számot vetni azzal, hogy mindaddig míg Isten országának ezen a földön anyagi eszközökre van szüksége, ez is alá van vetve mindazon törvényeknek, melyek a természeti világban érvényben állanak, s így a közgazdasági törvényeknek is.

Miképpen oldatik majd meg ott a zsinaton ez a nagy kérdés, nem tudhatjuk. Az sem lehet a feladatunk, hogy e helyen részletes javaslatokba bocsátkozzunk. Kemény dió ez kétségtelenül s széles körű tanulmányozásra, lelkiismeretes elmélyedésre s mindenekfelett nagy foku gyakorlati érzékre lesz annak szüksége, ki a tervezetet annak idején kidolgozza s a zsinat asztalára leteszi.

Ennek következtében távol van tőlünk a gondolat arithmetikai tabellákat, költségvetéseket, mérlegeket s más efféle pénzügyi schémákat

készíteni s ezekben s ezek által a szakférfiak majdan kikerekítendő cirkulusaiba belekontárkodni. Célunk jelenleg csak az, hogy egy pár irányadó elvre rámutassunk s megjelöljük azokat a szempontokat, melyeknek szem előtt tartása adózási rendszerünk átalakításánál okvetlenül szükséges.

Sokszor és sokat irnak mostanában sorainkból az 1848. évi XX. t.-cikk végrehajtásának szükséges voltáról s bizonyára nem éppen kevés azoknak a száma, kik úgy gondolkoznak, hogy ha ez a törvénycikk végrehajtatik, ezzel minden bajunkon azonnal segítve lesz s hiveink válláról minden teher legott levéttetik. A lelkeszi fizetések állami kiegészítése e tekintetben éppen kapóra jött s annak jótékony hatása az egész vonalon mutatkozván, ma már napról-napra általánosabbá kezd lenni az a nézet, hogy a várva-várt megújulás korszaka a magyar protestáns egyházakra igazán csak akkor virrad fel, ha majd ezeknek mindennemű szükségeit a „közálladalom“ fedezendi.

Ez a felfogás azonban határozottan téves s a „kitartás“ ilynemű politikájának még akkor is ellene mondanánk, ha e hon polgárai mindnyájan protestánsok volnának s ily gyámsági kötelesek hordozására az államhatalom tényleg hajlandónak mutatkoznék. Igenis tarthat az állam hadsereget; viselheje és viseli is annak minden terheit, mert hiszen ez éppen magának az államhatalomnak az organuma. De állam és egy-

TÁRCA.

Ujabb pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyház történetéhez 1900.

II. Az egyház külélete.

1. A presbiterek száma: 12.
2. A presbiteri gyűlések jegyzőkönyveit ki vezeti? a lelkész.
3. Az egyházközségi közgyűlés van-e szervezve, hány taggal? az egyházközségi gyűlés tagjai mindazok kik egyházi adót fizetnek.
4. Minő állapotban vannak az anyakönyvek? jó állapotban.
5. Van-e körleveles jegyzőkönyv? van.
6. Van-e lelkészi napló, postakönyv? van.
7. Van-e s rendezve a levéltár? van.
8. Az egyház vagyonskönyve, leltára, nincs-e benne változás? nincs benne változás.
9. Az ingatlanok telekkönyvezve vannak-e? igen.
10. A számadás rendelet szerint vezetetik-e? igen.
11. Megvizsgáltatott-e s mikor? 1900. január 7.
12. Eredménye:
 - a) bevétel: gondnoki számadás 266 frt 18 kr.,

magtári számadás 2418 liter tengeri, pénztári számadás 58 frt 35 kr, eladott tengeri ára 84 frt 11 kr.

b) kiadás: gondnoki számadás 266 frt 18 kr, magtári számadás 1502 liter tengeri, pénztári számadás 53 frt, eladott tengeri árából 82 frt 91 kr.

c) maradvány: 916 liter tengeri, pénztári számadásból 5 frt 35 kr, eladott tengeri árából 1 frt 20 kr.

d) követelés: 19 frt 55 kr pénztári kamat és 819 liter tengeri.

e) adósság: 53 frt gyámintézeti tartozás.

13. A belhivatalnokok ki vannak-e fizetve az előző évről? nincsenek.

14. A közadók, egyházmegyei és kerületi illetékek, ki vannak-e fizetve? mennyi a hátralék? kivannak.

15. Az adókules: osztályos adó, 12 osztály van felvéve.

16. Fedezi-e a szükségletet? nem.

17. A templom állapota? tűrhető.

18. Az iskolák állapota? tűrhető.

19. A lelkészlak állapota? jó.

20. Az épületek biztosítva vannak-e, hol, mily összeg erejéig, az évi díj mennyi, van-e hátralék? A Fonciére pesti biztosító intézetnél vannak biztosítva Debrecenben 3870 forintra. Évi díj 4 frt 80 kr. Hátralék nincsen.

21. A temető, — az egyházé vagy községé, — van-e kerítve, befásítva? A temető az egyházé. Nincs bekerítve, csak körül van árkolva, fa kevés van benne.

ház különböző fogalmak; ezeknek egymásba olvadni nem lehet és nem is szabad. Utjaik, céljaik gyakran találkoznak; itt-ott egymást keresztezik is; de a kettő még sem egy! A Krisztus országa nem e világból való! Világosan kitűnik ez az egyház alakulásának evangyéliomi történetéből is. Látjuk nevezetesen, hogy a Krisztusban hívők a zsidó *nemzeti* egyházból azonnal kiválnak s midőn Pál a pogányok közzé beviszi az evangyéliumot s itt gyülekezeteket szervez, ezek minden állami befolyástól függetlenül akarnak mozogni. Hiányzik ugyan még a külső jogi organisatio de a világnak s a világ socialis vagy állami korlátainak már ezek a gyülekezetek is felette állanak, a mennyiben abban a kérdésben, hogy ki a keresztyén, nem az dönt, hogy ki a zsidó, ki a görög, szolga vagy szabados, hanem egyedül a Krisztusban való hit. Sőt megtörténik akárhányszor, hogy az állam az egyházat üldözőbe veszi s tüzzel-vassal elnyomni igyekszik. Így volt a római birodalomban s a protestáns egyházzal szemben így volt nagy időkön át Magyarországon is. Tovább megyünk: s emlékeztetünk kit-kit azokra az időkre, mikor az üldözések megszűntek, de ezek helyébe jött a keresztyén sőt éppen protestáns államfők tultengő ingerentiája az egyházi ügyekre, mi-or aztán a „status politicus“ volt minden mindenekben s szervezkedett a gallicanismus, febronianismus, nálunk pedig Magyarországon a josefinismus. Kérdjük: volt-é valaha valami nagy áldás a fo-

galmak illetően összezavarásán s az ebből származó historiai és gyakorlati következményeken?

Ugy, hogy mi a magunk részéről éppen nem csodálkozunk, hogy főként a protestáns egyház az állammal sem nálunk, sem másutt valami szoros viszonyba lépni soha nem kívánt s akadtak hirneves theologusok (ezek között első helyen említjük meg *Schleiermacher*!) kik arra nézve, hogy a vallásos és egyházi élet újból lendülésnek induljon, egyedüli eszköznek az államtól való teljes külön válást tartották.* Magyarországon apáink felfogását e tekintetben legszebben illusztrálják a pátenses korbéli ismeretes mozgalmak.

Azonban ezzel a kérdéssel e helyen nem akarunk most bővebben foglalkozni. Ennyit is csak azért engedtünk meg magunknak, hogy indokoljuk azon nézetünket, mely szerént *mindaddig, míg egyház lesz, annak gondjait teljes mértékben soha sem lehet és nem is szabad az államra bízni.*

Ez az első szempont, mit egyházi adózási rendszerünk átalakítása alkalmával szem előtt kell tartanunk.

Ismerjük jól az életet; tudjuk, hogy a megélhetés gondjai napról-napra súlyosodnak s mindig emelkedni érezzük fejünkön fővegünket, mikor azokra a kisebb eklézsiákra gondolunk, melyekben hitsorsosaink állami adójuk 80—100

* A „vallás felett“ tartott 4. beszéde 1799.

22. Uj építkezés történt-e, mi volt az, mibe került? nem történt.

23. Az épületek fentartására mi fordított, az előző évben? 37 frt 67 kr.

III. Népiskolai adatok.

1. Tankötelesek 6—12 évig: fiu 69; leány 59
össz. 128.

Ezek közül:

a) iskolába jár: fiu 64; leány 56 össz. 120.

b) az iskolát elhagyta: fiu 1; leány 1 össz. 2.

c) iskolázatlan: fiu 4; leány 2 össz. 6.

2. Tankötelesek 13—15 évig: fiu 26; leány 29
össz. 55.

a) iskolába jár: fiu 14; leány 12 össz. 26.

b) nem jár: fiu 12; leány 17 össz. 29.

3. Hány osztályu az iskola?

a) fiuknál: 6 osztályu.

b) leányoknál: 6 osztályu.

4. Konfirmáltak száma: fiu 10; leány 11 össz. 21.

5. Megtartatik-e a tanterv, a kerületi kiadványok használatnak-e? meg, a kerületi kiadványok használatnak.

6. Milyen a tanítás eredménye? elegendő.

7. Az iskolának

a) felszerelése teljes, hiányos? hiányos

b) ajtók, ablakok elhelyezése szabályos-e? nem szabályos,

c) megfelel-e a tanterem az egészségügyi szabályoknak? nem.

d) van-e ürszék? van.

8. A nem felekezetünk iskoláiba járók vallásos oktatásáról, van-e s mily gondoskodás?

IV. Belhivatalnokok, tisztviselők.

1. A lelkész neve, születési helye, éve, szolgálati éve? Sipos János, Remete, 1853. 19. év.

2. A segédlelkész neve, születés helye, éve, szolgálati éve?

3. Önálló kántor neve, születés éve, helye? Matolcsy Gyula, Darvas, 1846.

4. Gondnok, fő- és számadó-gondnokok neve? F Balog János.

5. A presbiterek, egyházi tisztviselők, hogyan járnak el tisztókben? elég jól.

6. Gyakorolják-e az isten házáat? szorgalmasan.

7. Belhivatalnokok között milyen a viszony? jó.

V. Népmozgalmi adatok.

1. Született (élve, halva) törvényes: fi 15; nő 14
össz. 29.

2. Született (élve, halva) törvénytelen: fi 6 össz. 6.

3. Áttért:

4. Szaporodási alap: fi 6 össz. 6.

5. Meghalt: fi 14; nő 15 össz. 29.

6. Kitért;

150 százalékát fizetik, csak hogy apáikról rájuk maradt drága örökségeket megtarthassák. Ezeken segítenünk, könnyíteniünk kell; feltétlenül és sürgősen! Mert habár igaz az, hogy az egyházi teher magában véve még eddig egyetlenegy gyülekezetet sem nyomott agyon, az is igaz, hogy terheink évről-évre progresive súlyosodnak; ez együtt jár a kulturával. Régebben apáink sáros utcákon is elbotorkáltak; nekünk már ezrekbe kerülő köjárdák kellene; a kézi lámpásokra elkövetkezett a rendszeres utcavilágítás kora; s ma már a juhász ember sem iszik a kalapja karimájából esővizet, hanem nyáját is az ártézi vagy Norton kutakhoz tereli s vízvezetékekből itatja stb. stb. Mindez így vagyon *s így is kell lennie*; csak hogy ezekre pénz kell, nagyon sok pénz s ugyanazon zsebekből kerülven ez ki, melyekre az egyház is támaszkodik; ne csodálkozzunk, ha a szegény ember ott akar és fog magán segíteni mindig, a hol, ha felekezet nélkülivé lesz, még a végrehajtótól sem félhet. Ezért kell az ilyen egyháztagnak sürgősen könnyíteniünk. Hogy mimódon? Annak a kifejtése most nem célunk, de azért meglehet, hogy hátrább röviden még erre is rámutatunk.

Am! egyházaink pénzügyi helyzetéről lévén szó, ez a fent leírt körülmény sem a zsinatot, sem az autonom adóztatási joggal bíró egyházhatóságokat nem feszélyezheti abban, hogy az államtól függetlenül adókiivetési jogok mellett megmaradjanak s azzal a szükséghez képest él-

jenek is. Ellenkezőleg nemcsak az autonomia fogalmából folyik, hanem abból a fentebb kifejtett tételből, hogy az egyház nem az állam organuma, hanem magasabb s öncélokot szolgáló intézmény, szükségképpen következik, hogy *minden keresztyén gyülekezetnek joga es kötelessége saját fentartása érdekében tagjait megadóztatni s ez uton azokról az eszközökről gondoskodni, melyek nélkül Isten látható egyháza ezen a földön fent nem állhat.*

Ez a második szempont, a mit adózási rendszerünk reformálása alkalmával figyelmen kívül hagyni nem szabad.

A zsinat-preszbiteri rendszer legfőbb előnye éppen abban áll, hogy az egyház élete a tagok bevonása, érdekeltsége s ezeknek szabadsága által van biztosítva s az itten érvényben álló jogok közül soha sem hiányozhatik az egyház javára szabadon adóztatathatás joga. Elválthatlan ez a jog a kollegiale rendszertől is; de még sokkal inkább az a presbiterialé-től s még csak álmodni sem szabad olyan eshetőségekről, melyek szerént a protestáns s specialiter a református egyház hívei valamikor a saját gyülekezetek számára fizetendő adók alól teljesen felmentve lennének! Isten óvja ettől a mi egyházunkat! Mi csak addig leszünk, míg autonom jogaink vannak; ezen jogainkat pedig abban a pillanatban elveszítene, a mint saját felekezeti egyházunkért áldozni megszűnnénk.

Adónk tehát ezután is és mindenkor lesz.

7. Felekezet nélkülivé lett:

8. Fogyási alap: elköltözés s halálozás által fi 17; nő 10 össz. 27.

9. Szaporodás vagy fogyás tehát: fogyás fi 17; nő 10 össz. 27.

10. Népeesség az 1899. év december hó 31-én fi 415; nő 412 össz. 827.

11. Házasságra lépett: 1899 ben tiszta ref. 11 pár, vegyes 2 pár.

12. A vegyes házasságkötésnél gyermekeikre nézve megegyezett: javunkra 1 pár; kárunkra 0 pár.

13. Egyezségre nem lépett: 1 pár.

VI. A fentebbi számok alatt be nem jegyzett, említést érdemlő ügyek, események.

Persely pénz 14 frt 44 krajcár.

Kelt Belényes-Ujlakon, 1900. év június hó 9. napján. Széll Kálmán ev. ref. esperes, Sipos Imre em. t. bíró látogatók. Sipos János ev. ref. lelkész. F. Balog János gondnok. A belényes-ujlaki ev. ref. egyház lelkészi hivatal pecsétje. 1899.

1858-1900. június hó 9-ig a belényes-ujlaki ev. ref. egyházban következő egyházlátogató küldöttség tartott iskolai és egyházi vizsgálatot.

1858. december 14-én Osváth Imre esperes, Győri Mihály tenkei lelkész és egyhm. tanácsbíró.

1860. január 5. Győri Mihály tenkei lelkész em. tb. Nadányi Ferencz világi ülnök.

1861. január 3. Győry Mihály egyh. látogató s egyhm. tb. 1863. jan. 18. Osváth Imre esperes, Nagy Sándor n.-szalontai lelkész. 1864. febr. 16. Osváth Imre esperes. Tisza Kálmán segéd gondnok, Muhi Sámuel tenkei lelkész em. tb. és em. főjegyző.

1865. február 26. Harmathy Károly világi ülnök és Rác István gyantai lelkész s egyhm. tbiró.

1867. febr. 20. Muhi Sámuel tenkei lelkész em. tb. és főjegyző.

1867. dec. 9. Nagy Sándor n.-szalontai lelkész em. tb. Nagy Peter em. pénztárnok.

1869. febr. 23. Rác István gyantai lelkész egyházm. tbiró.

1870. január 28. Rác István em. tbiró. gyantai lelkész.

1871. márc. 2. Muhi Sámuel tenkei lelkész em. tb. és egyhm. főjegyző.

1873. dec. 7. Osváth Imre esperes sarkadi lelkész, Nagy Peter geszti lelkész em. pénztárnok s egyhm. tanácsbíró.

1874. dec. 10. Osváth Imre esperes, Nagy Peter em. pénztárnok.

1876. jan. 18. Nagy Peter em. tb. és pénztárnok, Böszörményi Lajos gyantai lelkész.

1876. dec. 3. Osváth Imre esperes, Nagy Peter em. tb. és pénztárnok.

1877. dec. 5. Nagy Sándor n.-szalontai, Nagy Peter geszti lelkészek és tanácsbírák.

s az egyes egyházak pénzügyi specialis célokból saját hivatásukat a jövőben is éppen úgy megterhelhetik, mint az egyház egyetemét a zsinat célokból. Ezzel le kell számolnunk; sőt *egyenesen követelnünk kell, hogy így legyen!* Mert e kérdésen dől el egész jövődönk.

Csakhogya aztán az adózásban és adóztatásban legyünk következetesek és igazságosak. Fizessen kiki anyagi erejéhez mérten, illetve állami adója után annyit a mennyi az alkotmányosan megállapított kulcs szerént reá esik. Mert ma már valóban türehetetlen, magokat túlélő idők maradványaként fentartó s feudális viszonyokra emlékeztető, de minden modern jogfogalommal ellentétes privilegiumok azok, melyek szerént az egyházi adóknál a legtöbb egyházban ugynevezett maximális összegek állapíttatnak meg (még ott is, a hol be van hozva a birtok-arányos adózás) s éppen akkor, mikor az államok háztartásának kapuin világszerte hatalmasan dörömből már a progressiv adórendszer szelleme, sőt itt-ott talán bebocsáttatást is nyert, mi még akkor is félünk az egymás terhe hordozásában kimondott apostoli elv konsequentiait levonni s megadóztatjuk a szegényt kriminaliter, de már attól megijedünk, hogy az 1000 korona állami adót fizető módos egyháztag p. o. 100 koronával járuljon felekezete kasszájához.

Jól tudjuk, hogy így volt ez a multban; így van ma is a legtöbb helyen; de nem szabad elnézni, hogy tovább is így legyen. Haszontalan

beszéd az, mit ez ósdi rendszer mellett felhozni szokás, hogy t. i. a templomra a vagyonos embernek sincs több szüksége, mint a szegény ördögnek; mert ha a véradónál ilyen okoskodás döntene, akkor a vagyontalan s semmi birtokkal nem bíró szegény napszámos fiai balgatagok, mikor katonáskodnak. Hiszen az ő birtokukat sem a muszka, sem a tatár el nem veheti soha! S csakugyan a legutóbbi idők socialis mozgalmaiban láttuk már szarvait ennek a logikai behemótnak! . . .

Ezen az állapoton tehát segítenünk kell, míg nem késő. Még pedig segítenie kell a zsinati törvényhozásnak és semmiképpen nem szabad e kemény diót odadobni az egyes lelkipásztoroknak, hogy azok törjék meg; mert zsebbe vágó kérdés lévén ez éppen azon körökre nézve, melyek tapasztalat szerént sok vizet felzavarhatnak, gondoskodnunk kell a lelkipásztorok számára *hátvédről* . . . s ezt nekik csakis a törvényhozás adhatja meg.

Ha aztán ezen irányban meg lesz a reform, bizvást állíthatjuk hogy egyházunk pénzügyi helyzete nagyot lendül. (Egy olyan nagy egyház p. o. mint a budapesti, vagy debreceni, ma még el sem gondolható jövedelemhez jut.)

Eröss Lajos.

1879. márc. 10. Benedek László em. vil. tbiró, belényesi járásbíró és Bernáth Lajos tenkei lelkész.

1881. június 20. Nagy Sándor em. tbiró, Bőszörményi Lajos kötegyáni lelkész.

1882. május 20. Nagy Sándor, Nagy Péter em. tanácsbírák.

1883. június 12. Nagy Péter em. tb. Nagy Imre ugrai lelkész em. tbiró.

1884. jun. 8. Nagy Sándor em. tbiró, Szücs József feketegyarmati lelkész.

1885. május 14. Széll Kálmán esperes, Benedek László em. vil. tbiró, belényesi járásbíró.

1886. május 22. Nagy Péter em. tb. egyhm. pénztárnok, geszti lelkész.

1887. jun. 10. Széll Kálmán esperes n.-szalontai lelkész, Bernáth Lajos tenkei lelkész.

1888. június 3. Márk Ferencz em. tbiró n. harsányi lelkész, Nagy Imre em. tbiró ugrai lelkész.

1889. május 20. Nagy Péter em. tbiró, Benedek László em. vil. tbiró.

1890. május 27. Széll Kálmán esperes n.-szalontai lelkész, Benedek László em. vil. tbiró és belényesi járásbíró.

1891. Balog Ambrus sarkadi lelkész, em. tbiró, egyhm. főjegyző, Kozma Zsigmond m.-sassi lelkész.

1892. Bőszörményi Lajos n.-szalontai lelkész em. tbiró, Sipos Imre belényesi lelkész és em. tbiró.

1893. május 25. Nagy Imre ugrai lelkész, em. tbiró. egyhm. aljegyző, Bernáth Lajos tenkei lelkész.

1894. május 22. Széll Kálmán esperes n.-szalontai lelkész, Benedek László em. vil. tb. és belényesi járásbíró.

1895. jun. 15. Dr. Márk Ferencz okányi lelkész em. e. tbiró.

1896. jun. 14. Sipos Imre belényesi lelkész em. e. tbiró, köri iskola látogató.

1897. május 19. Hajdu Elek vadász lelkész em. tbiró, Sipos Imre em. tbiró, s köri iskola látogató.

1898. június 4. Bőszörményi Lajos n.-szalontai lelkész em. tbiró, Sipos Imre egyhm. tbiró s isk. kör látogató.

1899. június 10. Dr. Márk Ferencz okányi lelkész egyhm. tbiró.

1900. június 9. Széll Kálmán esperes s n.-szalontai lelkész, Sipos Imre belényesi lelkész egyhm. tbiró s iskolai kör látogató.

Az iskolaszék tagjai: Lelkész, gondnok és két választott tag; kik egyenként is de együttesen is látogatják a presbiteriummal az iskolát.

(Vége köv.)

Sipos János.

Énekeskönyvünk dallamai, különösen a zsoltár dallamok.

(Válasz Hodossynak.)

A 25. és 26. számban Hodossy úr a *hangterjedelemről* és *közjátékról* cikkezvén, előljáróban a *dallamokkal* is foglalkozik röviden, de végkövetkeztetéséből kitetszőleg csak azért, hogy a hozzá címzett „kegyeltsértés”-ben engem is elmarasztaljon, nem kimélvén meg ettől régi tisztos zsoltárainkat sem.

Előrebocsátván, hogy ezen különös eredményre Hodossy úr áloko-kodás útján, a hamis bizonyítás egy pár jól ösmert eszközeinek felhasználásával jutott el, — mi annak rendén nyilvánvaló lesz, — a visszafordított vád kötelesemmé teszi, hogy énekeink dallamaival a régi énekeskönyvek és zsoltárok alapján behatóbban foglalkozzam, a mi talán azért sem lesz kár, mert dallamaink *authenticitásáról* eddigelé nálunk nem sok szó esett.¹ Közbenesőleg be fogok számolni chorálkönyvem szerkesztésénél követett eljárásomról, rámutatva Hodossy úr és mások eljárására is, hogy így az olvasó mindenfelől kellő tájékozást nyervén, igazságos ítéletet hozhasson a fenforgó vitás kérdésben.

Ugy zsoltár- mint dicséret-dallamainkat a régi énekeskönyvek-kelesu hangjegyzése (szegelyes kóták) után lehet megállapítani. E célra a debreceni új hangjegyű *revideált* énekeskönyv (1877.) s ennek Hornyánszky-féle budapesti utannyomása nem alkalmas, mert ezen énekeskönyvbe a dallamok úgy vétettek fel, a mi t azok közszokás szerint énekelteknek, miről az előszóban még csak említés sincs téve. Magukat a *dicséret-dallamokat* mostani énekeskönyvünknek 19. századi nagy számu kiadásaiából is,² de a 18. század végéig közönségesen használt öreg énekeskönyvből is (362 dicsérettel s a zsoltárokkal) meg lehet állapítani, mert ennek 131 dicséret-dallama közt mostani énekeskönyvünknek 40 dicséret-dallama mind feltalálható³ egynek, „Uram a töredelmes” dallamának kivételével. Mint új dallam tehát csak ez az egy („Uram a töredelmes” dallama) vétetett fel mostani énekeskönyvünkbe szöveget hozzá Révész Imre szerint Lengyel József írván. Dallama⁴ egyebbként már ekkor (1806.) általánosan ösmert volt a debreceni halottaskönyv révén („Szívem szerint kívánom.”) Dicséret dallamaink teljes számmal megvannak még a Maróthy-féle *Harmonicus*-ban is (1774. 1743.) több ma már nem énekelte dallammal

¹ Legutóbb (1877.) Ivánka Sámuel foglalkozott ezzel a *revideált* énekeskönyv megjelenése alkalmából „Szemle a revid. énekeskönyv dallamai felett” című füzetben (37. 38. lap). Az énekeskönyv dallamátírója sohasem válaszolt rá.

² Közkezen forognak még ma is a nagy negyedretűek közül az 1817-2 -23-30-35-44-53-60-69 és 73-iki debreceni kiadások, s a nyolcadretűek még számosabban.

³ Egyik másik dallamunk az öreg énekesben más szövegű éneknél található fel, így pld. a 61. dics. dallama „Hogy eljött az idő teljessége” amott a 176. sz. alatt „Parancsolá az Augusztus császár” szöveggel, a 173. dicséret „Kegyes Jézus én imádságomra” dallama amott 260. sz. a „Jer dicsérjük” szöveggel, a 84. dicséret „Tökéletes volt” dallama amott 350 szám alatt „Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek Ura” szöveggel. Ezen dallamra megy az öreg énekesben legtöbb (20) ének, mi ezen dallamnak nagy atyáink előtt való kiváló kedveltségét bizonyítja (Ódon versalak 11+11+11+5, szép szöveg ritmussal 5+6). A „Menyébéli felséges Isten” és „Uram bocsásd el” dallama a Szenczi zsoltárainak toldalekrészből jött át énekeskönyvünkbe.

⁴ Szerzője Hassler Leo 1601. Legelőször megjelent a „Harmonia sacra”-ban 1613. Bejutott minden protestáns templomba és chorálkönyvbe. Megtaláltam a „Christian Chorals” és „The new Hymnary”-amerikai énekeskönyvekben is. Bach Sebastyénnél hatféle kidolgozásban. Jeszenszky Károly magyar eredetűnek gondolja (Prot. egyh. isk. lap 1886. évf. 49. sz.)

együtt, melyek közül különben egy-kettő az 1837-iki erdélyi énekeskönyvbe átvételett (VIII. LXXX. Cl.)⁵

Még kedvezőbb helyzetben vagyunk a *zsoltárdallamokra* nézve, mert itt már a hangjegyes magyar énekeskönyveknek és zsoltároknak nemesak 19. és 18. hanem 17. századbéli kiadásai is rendelkezésünkre állanak, sőt felhasználhatjuk külföldi (francia, svájci, cseh-morva) hittestvéreink chorálkönyveit is, a kik tudvalevőleg szintén éneklék Goudimel dallamait. Mi réánk nézve legértékesebbek — megbízhatóság dolgában is első helyen állanak, a Szenci Molnár Albert zsoltárainak legrégibb hangjegyes kiadványai, mint például a *hannovai* (Hanau) 1608-ból a Károli-biblia végén. Ez a zsoltároknak második kiadása (egy példány Kálmán Farkas úr birtokában.) Cime ugyanaz, mi a *herborni* első (1607.) kiadásé. „Szent Davidnak Soltári, az franciai nótáknak és verseknek módgyokra magyar versekre fordítottak Szenci Molnár Albert által.” Ilyen az *oppenheimi* 1612-ből, önálló kötet, harmadik kiadás (Kálmán F. tulajdona). Nevezetesek még a *bázei editiók* is, utánuomásban a Károli biblia végén. A Szenci zsoltárai magyar nyomtatásban a *löcsei* énekeskönyvben jelennek meg először (1652.) szép egészséges kóttakkal az énekeskönyv végén⁶ (ez is Kálmán F. tulajdona.) Ezekből, valamint a későbbi énekeskönyvekből, hova a zsoltárok többnyire minden változtatás nélkül nyomattak be, a zsoltárdallamokat pontosan meg lehet állapítani.

Első kérdés mindenestre, hogy a régi zsoltárok és énekeskönyvek hangjegyzéseiben hány helyen és hány hangra vonatkozólag mutatkozik eltérés?

Felelet: 23 helyen ugyanannyi hangra vonatkozólag. A *revideált* énekeskönyv hangmagasságában ezek a következők:

1.	3.	zsoltár	2. sor	5. hangja	g vagy gisz
2.	3.	"	7.	5.	" g " gisz
3.	5.	"	3.	4.	" g " gisz
4.	10.	"	5.	5.	" a " aisz
5.	23.	"	3.	10.	" g " gisz
6.	23.	"	4.	3. 5. 7.	" g " gisz
7.	23.	"	5.	4.	" g " gisz
8.	27.	"	1.	8.	" d " disz
9.	31.	"	1.	8.	" g " gisz
10.	31.	"	4.	7.	" g " gisz
11.	46.	"	7.	7.	" g " gisz
12.	46.	"	8.	6.	" g " gisz
13.	50.	"	2.	4.	" a " aisz
14.	50.	"	5.	5.	" d " disz
15.	60.	"	2.	7.	" c " cisz
16.	61.	"	1.	1.	" e " g
17.	61.	"	3.	6.	" g " gisz
18.	61.	"	4.	7.	" f " fisz

⁵ Hogy régi énekeskönyveink mennyire megérdemlik a gondos tanulmányozást, abból is kitetszik, hogy azon Sztáry-dallam, melyet Bartalus István szaktudósunk a Szelepcsényi és Kisdi-féle cantionálékban talált, s a melyet történelmi nagy becsénél fogva az „Oszták Magyar monarchia irásában és képen” című nagy kiadványban a 384. lapon — a végenyészettől meg akarva menteni — lehangjegyezve kö.öl: úgy Maróthy-nál a himnuszok között 8. sz. alatt egy verssel, mint öreg énekeskönyvünkben (Debrecen. 1788.) az „Isteni dicséretnek közt 83. szám alatt 11 verssel megtalálható. A versek négy-négy sorosak kettős metszettel, 6+6+7 tagoltsággal. A dallam ritmikus s a vers méreteihez alkalmazkodó. A kezdő betűk *Sztárai Mihál* nevével adják.

⁶ Ugy régi mint újabb kutatásaim között nagy segítségemre volt Kálmán Farkas gyomai lelkész úr, ki nagy értékű s részben „unicum”-okat tartalmazó könyvtárát mindig nagy készséggel nyitotta fel előttem s bocsátotta rendelkezésemre. Fogadja érte ezuton is hálás köszönetemet.

19.	78.	zsol'tár	5.	„	2.	„	g	vagy	gisz	
20.	102.	„	5.	„	2.	„	h	„	b	
21.	102.	„	7.	„	3	4.	„	h	„	b
22.	110.	„	3.	„	4.	„	g	„	gisz	
23.	143.	„	1.	3.	„	4.	„	a	„	aisz.

Csak ez a 23 kétes vagy kritikus hang van tehát régi zsol'tárainkban, ezek közül is egyik másik sajtóhibának látszik. Az eltérésnek ez a csekély száma bizonyítja legjobban a kegyeletes gondosságot, melylyel atyáink a dallamok kótanyomása körül eljárak, s bizonyos, hogy ezek a kritikus hangok nem a nép ajkáról beszármazott hangok, miért is *variánsoknak* nevezni őket, vagy éppen kegyeletsértést emlegetni velök szemben: merő képtelenség.

(Folyt. köv.)

Szűgyi József.

TANÜGY.

A Debreceni népiskolai felügyelőről.

Erről a még meg sem született úrról egy igen alapos és mély gondolkozásra valló cikk jelent meg a Debreceni Prot. Lap 27-ik számában Cs. J. ur to lából.

Egy ilyen nagyfontosságú állás szervezése és betöltése előtt nagyon szükséges, hogy ellően meg legyen állapítva a mérték, melyet az illetőnek meg kell űtnie, s ennek körvonalozása gondos, lelkiismeretes körültekintést igényel. Az elhamarkodás nemcsak a debreceni egyház evi 4800 koronáját dobná ki az ablakon, hanem hosszú időre meg is benitaná a prot. népoktatásügy egészséges fejlődését.

Hogy egy ilyen népiskolai felügyelői állás szervezése a debreceni ev. ref. egyházban nem esetleges, alkalmoszerű intézkedés, hanem parancsoló szükség: azt Cs. J. felhozott adatai kézzelfoghatólag bizonyítják. Éppen azért szomorú dolog lenne, ha csak feltételeznünk is szabadna, hogy a debreceni egyháztanácsnak esetleg egy talált gombja van, melyhez ruhát akarna szabni. 50—60 tanítónak, kikre 6000 gyermek emberré teremtése van bizva (a két szám közt az arány különben is kedvezőtlen levén), rendkívül nagy horderejű kérdés, melynek eldöntésénél egyéni tekinteteknek tért engedni nem szabad.

Igy állván a dolog, Cs. J. ur megbecsülhetetlen szolgálatot tesz a nevelésügynek, midőn a közérdekeltiséget e kérdésre terelni igyekszik, s maga is kifejezést ad aggodalmainak a tervezet hiányait illetőleg.

Csak egy dologban téved cikkező ur, a debreceni tanítótestülettel egyben. Abban t. i. hogy a választandó felügyelő lelkész jellegét közönyösnek, sőt — úgy látszik — károsnak tartja az elérendő célra nézve. Én pedig ezt egyenesen kívánatosnak vélem. Eleget jajgatunk a vallásos nevelés elhanyagolt volta, az ebből származó felekezeti légymelegség s annak már is érezhető folyományai miatt. Talán ezen bajok megszüntetése, a *vallásos érzet ápolása* mégis csak feladata lehet egy felekezeti iskolai hatóságoknak? Igy tehát a népnevelésügy előbbvitele protestáns szempontból nem „egyetlen megállható cél,” és ez nem is lenne háttérbe szorítva ama másik fontos cél szem előtt tartásával. A simultán iskolai hatóságok nem ápolnak egyházi vallási érdekeket, miért is azok eljárása szolgálhat reánk nézve tájékoztatóul, de nem mintául. A főváros állami és

községi iskolái elhiszem, hogy igen szépen virágoznak az ottani felügyeleti rendszer mellett; de azt már nem hiszem, hogy Cs. J. ur is óhajtaná az azokban uralkodó *református szellemet* Debrecenbe átültetni. A mi iskoláink nemcsak honpolgárokat, hanem egyháztagokat is nevelnek, cz okból én nélkülözhetetlennek tartom azokban a lelkeszi felügyeletet.

Nem kell annyira félni attól a „tanügyi pápától!” Feltéve, hogy az a népiskolai felügyelő csakugyan ilyen csodabogár lenne: hát ez bizony kellemetlen lehetne a tanítókra, de űdvös a ref. népoktatásra nézve. És mig megtörténhetik az, hogy egy tekintélyes egyházban két év óta működő s kepesítő vizsgát tevő kálvinista tanító Kálvin Jánosról abszolúte semmit nem tud mondani, mégis a cenzorok *kielégítőnek* találják készült-ségét,* addig bizony sok ilyen tanügyi pápára lenne szükségünk. Ne affektáljuk mi vallás dolgában azt a tulfeszített liberalizmust, mert magunk alatt vágjuk vele a fát, melynek egyes ágai amugy is korhadni kezdenek.

Ami már a népiskolai felügyelői és lelkeszi állás tekuikai összeférhetlenségét illeti, hát az sem legyőzhetetlen. Mindazon teendőket, melyeket Cs. J. ur cikkében elszámál egy ember nem végezheti, az szent igaz. De valyon feltétlenül szükséges-e mindazt a felügyelő kötelességévé tenni? Pl. az anyakönyvek vezetését, a tanulók nyilvántartását nem végezhetné-e az az 50 tanító, aki eddig végezte? Ne is legyen az a felügyelő egy rubrikázó gép, hanem elevenítő lelke az iskolának. Ha így fogjuk fel a dolgot, akkor az a 4800 koronával javadalmazott férfiú *egész ember* lehet feladatának megoldására, dacára annak, hogy vasárnaponként isteniszteletet végez a Csapókertben.

Ime az egyházkerületi középiskolai felügyelő 153 tanár és 3000 tanuló munkálkodását ellenőrzi, akik pedig 78,000 □ kilométernyi területen vannak szét-szórva; mégis tüzetesen meg tudja figyelni az intézeteknek szellemi életét, anyagi ügyeit és adminisztrációját, nem feledkezvén meg a tantermek hőmérsékletéről és a székek srófjairól sem.

Egyébiránt ha a debreceni ev. ref. egyháznak i arochiális körökre osztása megvalósul, akkor önként kínálkozik a legtermészetesebb megoldás. Ugyanis mindenik körnek külön presbiteriuma levén, külön iskolaszékének is lennie kell. Ezek az iskolaszékek egy lelkészlelkessel és egy igazgató tanítóval, a vezetésök alatt álló 8—10 i-kola felett hathatós felügyeletet gyakorolhatnak. És akkor a külön felügyelői állás nélkülözhetővé válik.

Sipos József.

KÖZÉLETÜNK.

A püspöktől.

— A nagytiszteletű Esperes uraknak. —

A lelkeszképességi vizsgák idejéül folyó évi szeptember hó 17. és 18. napjait ezennel kitűzöm.

A vizsgát tevő atyafiak szept. hó 16-án d. u. 4 órakor jelentkezzenek hivatalomban, és pedig:

Az első vizsgát tevők lecke-könyveikkel és végbizonyítványaikkal. A vizsga tárgyait képező tudományok köréből szabadon választott themáról otthon készített tudományos dolgozataikat f. évi szept. 1-ig küldjék be

* megtörtént a mult hónapban egyik állami képezde valástani vizsgáján.

hozzám, mellékelvén a theol. tanfolyam hallgatása alatt készített írásbeli munkákat is.

A második vizsgát tevők:

a) Egyházi beszédet irjanak Gal. V. r. 1. v. alapján. A szabadságban stb.

b) Kátémagyarázatot készítsenek a XXXIII-dik urnapi 88—90. kérdésekről. Az egyházi beszéd elő és utó imával készítendő és jól betanulandó. E vizsgát tevők dolgozataikat, szolgálati bizonyítványaikat és I. ső lelkészképeségi bizonyítványaikat szintén szept. 1-ig terjeszszék be hozzám. A vizsgázandókat méltóztassanak erről azonnal tudósítani. Tisztelettel vagyok Debrecen, 1901. júl. 29.

• püspök helyett
Zsigmond Sándor,
egyh. ker. főjegyző.

Reverzálisos időszak.

A legközelebbi napokban különös hirrel leptek meg a politikai lapok bennünket. A korponai választókerületben történt most az meg, hogy a protestánsoknak több kiváló embere pontozatokba foglalta ama követelményeket, melyeket a protestánsoknak tulajdonképpen minden olyan választókerületben, a hol *szám szerint* többségben vannak, a képviselőjelöltől meg kellene követelni. Azt is hirül adják a lapok, hogy ők irásban is elkötelezték a kerület képviselőjelöltjét, hogy: „ezeket a pontozatokat nemesak magáéva tegye, de azok megvalósítására mindent el is kövessen”.

Ezeknek a pontozatoknak csak négy elseje érdekelvén bennünket hazai protestánsokat, ime ide ígattuk azokat:

1. Az 1848. XX. t.-c. végrehajtása.

2. A vasárnap megünneplésére való buzdítás az állam részéről.

3. A felekezetnélküliség eltörlése.

4. Az 1868. LIII. t.-c. visszaállítása a vegyes házasságból született gyermekek vallását illetőleg.

Allapodjunk meg csak e fontos pontozatok mellett s mondjuk el nyíltan és őszintén saját véleményünket.

Előre is sietünk kijelenteni, hogy a képviselőjelölt *egyéni* meggyőződésének ilyen irányu befolyásolását nem helyeselhetjük. Veszedelemes játék lenne ez a reverzálisok bevésésénél. Attól lehetne nevezetesen tartanunk, — a minél pedig jelenleg szeretett magyar hazánkra nagyobb veszedelem rá nem szakadhatna, — hogy esetleg így egy *protestáns néppárt* támadna életre. Ettől pedig az isteni gondviselés óvja meg mindenkor e sok felekezetű és nemzetiségű államot!

Hogy azonban azok a pontozatok, melyeket a korponai választókerület protestáns vallásu polgarai ekként kontempláltak, csakugyan megvalósulást nyerjenek, azt mi is melegen és a haza érdekében is őszintén óhajtjuk.

Ki fogja nevezetesen kétségbe vonni, hogy az egyházpolitikai törvények erős megrázkódtatásoknak tették ki a hazai protestáns egyházakat. Mi, mint a magyar hazának hű fiai, minden *hátsó* gondolat nélkül, becsületes őszinteséggel támogattuk és segítettük diadalra juttatni az *új rend-t*; bár a felekezetnélküliség kérdésénél már ekkor is alapos és méltó aggályaink támadtak. Eőre láttuk azt is, hogy midőn majd nyitva lesz a csatatér és megkezdődik a sorakozás, az *egyenlőtlen küzdelemben* csakis *mi* veszíthetünk legtöbbet.

De mert e polyglott lakosságu jogállam *egységes* fejlődésére szükségesnek véltük ezeket az egyházpolitikai törvényeket, nem gördítettünk akadályt utjába ezeknek. Pedig, és ezt nem szabad lenne ám elfeledni egy kormánynak sem, csakis a mi becsületes támogatásunkkal valósíthatták meg e törvényeket. De meg a mi állásfoglalásunkhoz hozzájárult egy igen fontos és figyelemreméltó tényező is.

Senki se fogja talán letagadni, hogy az irányadó körökből, az *állam részéről* is többször hangzottak el olyan nyilatkozatok, a melyek egyenesen arra nyújtottak nekünk reményt, hogy a magyar állam, a legnagyobb felekezetnek, az újrend életbeléptetése folytán *előreláthatólag* biztosan bekövetkező anyagi és erkölcsi veszteségük között, okvetlen készséggel segítségünkre jő. Beváltotta e szavat . . . ? Sajna, csak részben cselekedte ezt meg. Adott a szegény protestáns Lázárnak, az államnak bőven ellátott asztaláról, morzsányi alamizsnát, mert az a kongruácska csakis ilyennek mondható. Azzal hogy sok nyomorgó és éhező lelkész család szájába szükös kenyeret adott, a protestáns egyház nyommasztó helyzetén még nem segített.

És ez épen a *cardo rei*. Itt van az enormis baj. A magyar prot. egyház egy szomorú kinézésű csatatérhez hasonlít most, a mely n nap nap után mindig szaporodik a sebesültek és elesettek száma. Mennél több esik el pedig a mi sorainkból, mentől nagyobb szám esik a szekták és ultramontanizmus szövevényes hálójába, annál érzékenyebb csorba esik a magyar nemzeti eszme prestigején. Nyíltan állíthatjuk, hogy az a protestáns ember, a ki a baptizmus és nazarénizmus polyp karjai közé került, az eo ipso megszűnt *örökké* magyar lenni. Az ilyen protestáns ember lesz egy veszedelmes kozmopolita, a ki előtt a haza ismeretlen fogalomná zsugorodik össze. És ez nem lebet ám egyáltalában közömbös dolog a magyar államra nézve. Nem nézheti ez el tétlenül, hogy maga az ultramontanizmus is mint nehezedik rá óriási anyagi erejének hatalmas súlyával a sokkal gyengébb félre, hogy végkép tönkre tegye és megfojtsa a szegény protestáns egyházat.

Hogy tehát a protestáns egyházaknak végelgyengülése és a sikértelen küzdelemben biztos elesése be ne következzen, elengedhetetlen erkölcsi kötelességek egyházunk vezérlő embereinek egyéniségök s hivatai magas állásuk egész súlyával oda hatni, hogy az 1848. XX. t.-c. elvégre megvalósulást nyerjen.

És itt már a konventre vár olyan erkölcsi kötelesség teljesítése a mely elől az tovább ki nem térhet, ha csak a protestáns egyház óriási többségének közvéleményével nem akar hadilábon állani. E magas testületnek éppen az volna a legszentebb kötelessége és legszebb hivata, hogy a ref. egyház jogait védje és óvja s jogos kívánalmainak az állammal szemben mindenkor érvényt szerezzen.

Sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy a konvent, a magyar ref. egyház közvéleményének nem mindenben hű kifejezője. Széleskörű befolyását nem érvényesíti úgy, mint kellene, a prot. egyház jogainak és igazainak megvédésénél. Általános a panasz e tekintetben melynek már egyesek nyilvános gyűléseken is *méltó* kifejezést adtak. Némely embereink nagyon is cirkumspectusos politikát folytatnak ott, melylyel aztán csakis az ellenfél batoritják fel és egyenesen fegyvert szolgálnak annak kezébe.

Ha gyjanak fel tehát vezéremberek azzal az alkalmazkodó politikával. Lépjének ki bátran már egy-

szer az egyenes cselekvés terére. Ne nézzék különbö-
sen azt a csatatér, a melyen mindég erősebben hang-
zik fel a sebesültek fájdalmas kiáltása. Ne csak *elvileg*
hangoztassuk és ne meghunyászkodva kérjük, hanem
egyenesen követeljük az 1848. XX. t.-c. végrehajtását.
Ha ezt megnyerhetjük, akkor nem fog kísérteni *közöt-
tünk is* a revízió szelleme. Majd ha *egyenlő* fegyve-
rekkel állítanak csatarendbe bennünket, akkor nem
félünk mi többé a harcól, *azonos anyagi viszonyok*
közt csak azé a felekezeti lehet a győzelem, a mely a
vallási és lelkiismereti szabadságot írta fel zászlójára.
A magyar protestáns egyház *közös* zászlójára ez a
jelszó van felírva.

Dr. Márk Ferenc.

* * *

Érdemes barátunk fenti cikkére a következő meg-
jegyzéseket tesszük:

a) a mit a reversálisok veszedelmes voltáról ir,
utolsó betűjéig osztjuk. Már lapunk legközelebbi szá-
mában nyilatkoztunk erre nézve. Oh azok a reversáli-
sok be sok bajt okoztak már az emberiségnek *világ-
szerte*. Magyarországon csak a 40-es évek küzdelmeire
mutatunk rá. Angliában, — hol a 16-ik század óta az
alkotmánynak szint kétségtelenül a protestáns politika
adott — szintén sok keserűséget termelt a reversálisok
és illiberális rendszer s *Peel Róbert*, ki darab ideig
leghatalmasabb és leghatározottabb ellensége volt a
katholikus emancipációnak, később éppen a keserű
tapasztalatok nyomása alatt változtatta meg egész poli-
tikai magatartását s ezt szegény és lelkiismereti furda-
lás nélkül vallotta be. Poroszország *keleti* tartomá-
nyaiban a kérdés már 1803-ban elintézést nyert, mely
szerint a vegyes házasságokból származó gyermekek
mindig a s atya vallásában neveltetnek. Szerintünk
az lett volna a leghelyesebb, ha annak idejében mi is
igy járunk el Magyarországon. Egy ilyen törvény a
reversálisoknak egyszer s mindenkorra nyakát szegte
volna s szerencsésebbnek volna mondható még az
1868-ik évi LIII-ik t.-c. 12. §-ánál is, a mennyiben
nem vitte volna be egyes családokba a gyermekek
közötti valláskülönbséget. Az csak mese-beszéd, (a mire
ma a katholikus sajtó annyiszor hivatkozik!) hogy az
1894-ik évi XXXII-ik t.-c. a szülőknek természetes jogát
biztosítja, mert az is természetes joga minden papnak,
hogy egyháza érdekeit védje s annak sáncai közé minél
több lelket vigyen be; s hogy ez a kétféle természeti
jog mily sokszor jöhet és jön is összeütközésbe, azt
az utolsó 5 esztendő statisztikai adatai éppen a rever-
sálisok kicsikarásánál eléggé illusztrálják. Megpróbálták
azt így valamikor éppen Poroszországban is, hol a
nyugoti tartományokban a polgári házasság behozatala
után a papság állandóan reversálisokat követelt a gyer-
mekeknek a katholikus vallásban történendő nevelése
felől és ha azt megtagadták, egyszerűen megvonta az
egyházi áldást. Mit tett tehát a porosz kormány? Azt
hogy 1825-ben a nyugoti tartományokba is behozta a
keletiekben már 1803. óta alkalmazott s fent idézett
törvényt. Előbb vagy utóbb ide kell visszatérni a ma-
gyar törvényhozásnak is, mert hej! be sok baj fog még
kiszállani hazánk felett abból a reversálisos Pandora-
szelencéből!

Ennyit az egyik fajta reversálisról. Ha pedig a
képviselőket elkötelező reversálisokról van szó, ezeknek
éppen annyira ellene vagyunk! Tessék minden választó
kerületnek olyan képviselőt választani, a kit már ismer
s a melyen éppen tetszik neki, de óvakodjék attól

minden igaz magyar honpolgár s különösen óvakodjunk
mi protestánsok, hogy egy olyan politikai aktusnál, a
milyen az országgyűlési képviselőválasztás, valásfele-
kezeti határjelzők állittassanak fel s vallásfelekezeti
lobogók tüzessenek ki. Ez reactionárius baklövés volna
protestáns részről is, s gondoljuk meg csak hova jutnánk,
ha a katholikus, görög-orthodox és görög-katholikus
választók hasonló jelszavakkal indulnának a választási
harcba! Van annak más módja, sok is, száz is, hogy
érdekeinket megvédjük s vigyázzunk, hogy a ravaszul
kieszelt pápista csapdába bele ne rohanjunk.

Egyébként csak ismételtük a miket e tárggyal
összefüggőleg lapunk hasábjain legközelebb elmondot-
tunk. *Nekünk a reversális nem kell semmiféle
formájában!*

b) Hogy az egyházpolitikai nagy küzdelmek ide-
jében az államkormány részéről nyilatkozatok tétettek,
melyek „egyenesen arra nyújtottak nekünk reményt,
hogy majd az állam anyagi és erkölcsi veszteségünk
között segítségünkre jön“ ez igaz, valamint az is, hogy
azok a törvények nálunk nélkül alig mentek volna
keresztül. *De akkori magatartásunk legfőbb indoka
még sem ez volt, hanem az a liberális felfogás,
mely elválaszthatatlan a protestántismustól s el-
veiert lemondani mindenkor kész.* Am a mikor erre
nagy sulyt fektetünk, nem adjuk fel jogos igényeinket
a tekintetben, hogy anyagi szükségünkben az államra
apellálhatunk. Mennyire kívánunk itt elmenni s hogy
kívánjuk az 1848-ik évi XX. t.-cikket értelmezni, erre
nézve nézelünk lapunk mai számában megkezdett
vezércikkben fejtjük ki. Itt csak annyit említenek meg,
hogy Poroszországban a protestantismus a katholicismus
felett tulsulyban van az állami kincstárból is elég ha-
talmas subvencióban részesül, de azért a német pro-
testánsok a magok erején már 1842-ben megalapították
a „Gusztáv Adolf“ együletet a katholikus térítés ellen
és az elhagyott szegény protestáns templomok és isko-
lák segélyezésére. A többit rendre vezércikkünkben
mondjuk el.

c) Említi cikkirő a konventet is s annak feladatait
körvonalozva utóbbi időben tanusított magatartását bi-
rálja. A dolog valósággal úgy van, hogy főleg az er-
délyi püspöki cím kérdésében hozott ismeretes végzés
óta ez a főhatóságunk országsszerte meglehetősen nép-
szerütlenné vált. Bármerre menjünk, lelkészi, mint
laikus körökben egyebet sem halunk, mint keserű ki-
fakadásokat, éles bírálatokat, hogy a konvent nem elég
bátor s érdekeinket nem úgy védi, mint p. o. *Báró
Bánffy Dezső*, a kinek ugyan nem vetheti senki a
szemére, mintha a mindenáron ellenzékieskedni akarás
viszketege irányítaná, vagy hogy a viszonyok legelrej-
tettebb rétegeibe is tisztán bele nem látna. Mi is úgy
gondolkozunk, hogy elérkezett az ideje az erélyesebb
fellépésnek. Ma még van önbizodalom bennünk; érez-
zük, hogy ha kell, tudunk tenni valamit; de ha mindig
csak hátrálunk s még azt se merjük kimondani, a mit
pedig szeretnénk, — hiveink — a kik Istennek legyen
hála ma már minden gyülekezéseinket és határozata-
inkat figyelemmel kísérik, végre is elveszítik bizodal-
mokat önmagukba s a baj igazán csak akkor követke-
zik be! Mérsékeltnek, opportunusnak lenni jó is, néha
szükséges is, de a hol a jog és igazság férfias meg-
állást parancsol, ott a meghátrálás legalább is hiba s
következmenyei kiszámíthatatlanok. Mi tisztelni tudjuk
a magasabb politikai célokat, de a legfőbb cél előttünk
mégis csak egyházunk érdeke. Szerk.

IRODALOM.

Értesítők. 2. A karcagi ev. ref. gymnasium értesítője az 1900—901. iskolai évről. Közzéteszi *Horváth Ferencz* igazgató-tanár. A csinos kiállítású, jókora terjedelmű (162 lap) értesítőnek címlapján jól esik olvasnunk ezt a címet: *igazgató-tanár*. Szinte feltűnő ez a mai rangkóros, állami utánzás mániájában szenvedő időszakban, amikor református intézeteink előjárói is láthatólag az állandó igazgatóság felé egyenetlik az utat s az állami igazgatók mintájára családokozhatatlan, mindentudó paedagogarchákat akarnak középiskoláink nyakára ültetni, akik kollegáinknak csak nevezik tisztársaikat, voltaképpen azonban alattvalóinknak tekintik őket.* Pedig egy kis visszapillantás az Entwurf korszakára meggyőzhetné őket arról, hogy ez az intézmény nem a református szellem kifolyása, hogy a mi lelkünk fázik ettől a semmiképpen nem szabadelvű rendszertől. Am dicséret illesse a karcagi igazgatót, aki mint ilyen is tanár akar lenni s annak is nevezi magát, a protestáns *primus inter pares* elvére támaszkodva. Szép dolog ez a mi napjainkban, amikor már egy tantestületben is négy rangosztály építgeti a tanári egyetértést és tanít bennünket arra, hogy egymásnak csak előjáróink előtt ismerős érdemeit megismerjük... De igaz, a karcagi értesítőt akarom ismertetni!...

Az értesítő élén az igazgatónak szeptember 5-én elmondott megnyitó beszéde áll. Nem elcsépelet közhelyekből álló, frázisokkal megrakott megnyitó ez, hanem igazi mélyreható fejtegetése a protestáns szellemű nevelésnek, melyben rámutatván a lelkes igazgató az idők jeleire, kijelöli az utat, melyet református iskoláinknak ha hivatásuknak meg akarnak felelni, követniök kell. Ezt követi ugyancsak az igazgatónak az intézet Vörösmarty-ünnepén mondott beszéde. Az iskola elmúlt évi történetének adataiból meggyőződhetünk, hogy a karcagi gymnasium tanári kara ugy a nemzeti, mint a vallásos élet bensőbbé tételére szorgos figyelemmel igyekezett. Megünnepelték október 6-át a templomban és az iskolában. Az iskolai gyászünnepen *Fazekas Gyula* imádkozott, *Kimmach* Ödön pedig gyönyörű, meleg érzéstől áthatott alkalmi beszédet tartott. Október 31-én reformáció-émlékünnepet tartott az iskola; ez alkalommal *Garzó György* mondott alkalmi imát, *Fazekas Gyula* pedig alkalmi felolvasást tartott. A december 1-én tartott ünnepet *Horváth Ferencz* megnyitó beszéde vezette be; alkalmi beszédet ismét *Kimmach* Ödön mondott. A március 15-iki ünnepen *Fazekas Gyula* imádkozott, az alkalmi felolvasást pedig *Bujk Béla* tartotta Garayból vett következő mottóval:

„Csak törpe nép felelhet ős nagyságot,
Csak elfajult kor hős elődöket;
A lelkes eljár ősei sirlakához
S gyujt régi fényénél új szövétneket.“

Május 27-én a tanuló ifjuság a saját önképzőkörre és a Bethlen szobor javára műkedvelői előadást rendezett. Az évszáró ünnepélyt június 22-én tartotta az intézet, mely alkalommal *Fazekas Gyula* imádkozott, *Horváth Ferencz* igazgató pedig az év történetére visszapillantó bezáró beszédet tartott. A beszéd tartalmából kiemeljük az igazgató panaszát a „közepes termés“

* Ilyenek is volnának?

Szerk.

ellen s ennek magyarázatául a tanuló ifjuság érdeklenségének, közönyösségének felelgetését. Bizony ez általános baj! Intézeteink tömve vannak, nem bírjuk őket elhelyezni. Azt hinné a távolról szemlélő, hogy a tudomány utáni epekedés miatt tolong így az iskolába az ifjuság; csak a tanárnak kell keservesen tapasztalnia, hogy nem annyira a komoly munka, mint inkább a könnyű élet reménye vezeti őket a muzsák templomába, nagy részben. A 75—82. lapokon közölve van a karcagi gymnasiumi tanárkarnak a konventi tanterv-revisióra készített munkálata; a 86. lapon az önképzőkör működéséről, a 92-iken az ifj. segítő egyesületről szóló jelentések vannak. Ez utóbbira megjegyezzük, hogy a forgó tőke gyarapítását nem tekinthetjük célnak ily egyesületnél s több segílyt is elbirt volna az alap. A tanári testület és tantárgy beosztásánál feltűnő az, hogy az igazgató heti 17 órával szerepel! Ez olyan megterhelés, aminek nemcsak az egyén, de a tanúgy is bizonyára kárát vallja. A táblázatos kimutatások közül a tantervből ismerős tanításterv s a megtartott órákról szóló táblázatokat feleslegesen tartjuk; érdekes azonban az órarend közlése, melylyel annyi baja van minden intézetnek, míg a tanítás követelményeinek és az egyéni érdekeknek is megfelelően össze tudja állítani. A tanári könyvtár neve alatt az intézeti könyvtár van ismertetve; évi gyarapodása 551 drb. könyv 977'03 korona értékben, melynek egy része azonban ajándék; vétel útján 280 drb. 939'23 korona értékben szaporította az intézet könyvtárát, Az ifjusági kör is örvedetes szaporodást mutat. Beiratkozott az intézetbe 196 nyilvános, 9 magántanuló; ezek közül vizsgálatot tett 189 nyilvános és 8 magántanuló. A növendékek létszáma az egyes osztályok között arányosan volt megoszolva. Az I. osztály 55 növendéke közül a 12 évet betöltötte 15, a 13-at 7, a 14-et 4. Az általános jelesek száma 4'1%, az általános jóké 17'8%, az általános elégségeseké: 52'2%, az egy elégteleneké; 13'2%, a két elégteleneké: 5'6%, az egész évre bukottaké: 7'1%. Bizony ez „közepes termés.“ Feltűnő, hogy a IV., V., VI., osztályokban egy jeles fiu sincs. A tanári fizetésről szóló kimutatásban szomorú kijelentés a korpótlék rovatban ez az egy rövid szó: nincs. Az értesítőt azzal a megnyugtató tudattal tesszük le, hogy ha az intézet az anyagiakban nem is áll a kor színvonalán, szellemiekben — s ez a fő dolog — örvedetes fellendülésnek indult.

„Protestáns pap.“ VI. füzet. Kölesd, 1901. június. Vettük s készséggel ismertetjük e füzetnek tartalmát is, mely szokott élénk változatosságával köti le az olvasók figyelmét.

A jelen szám első közleményét Szabolcskának, a mi kedves pap-költőnknek egy: „Örök élet“ című szép költeménye nyitja meg.

Majd egy „falusi levél“ jő ezután M. jegyű író tollából. Mint mélyen megbotránkozató dolgot említi fel, hogy a Ludovika akadémia zászlószentelési ünnepélyét, ugy a kormány, mint a katonai hatóság, tisztán pápista jellegűnek tekintette és azon az ünnepélyen a prot. egyháznak semmi tér nem lett engedve. De hogy nem lett tér engedve!... Biz' ott nagy kegyelmesen megengedték, hogy a magyar prot. egyház kiváló világi férfiai jelen lehessenek ott és annak rendje és módja szerint térdet és fejet hajthassanak a megszentelt ostya előtt. Mindenesetre csehül állunk édes református magyarom, a türelem eme dicső századában. Hát ahhoz mit szólni nyájas olvasó, hogy a mos-

tani Urnapi körmenetre a budapesti Ferencz József finevelő intézet *református növendékei is ki lettek rendelve*, hogy ők is megünnepeljenek egy olyan tisztán pápista ünnepet, a mely szerintünk nem egyéb mint vastag bálványimádás. Nem tudom, hogy hova jutunk még ebben a magasztalt szabadelvű korban?! De hát mindez nem megy már csoda számba akkor, a midőn az a régi híres kemény kálvinista nyak, a konventi gyűléseken és máshol is, mindig csak hajlong, puhul és engedni alkalmazkodni tud.

Egy új kenyéri egyházi beszéd jó ezután, mely *Tompa Mihály* hátrahagyott műveiből van közölve. Filozofáló, de kevés evangéliomi tartalommal bíró beszéd ez, melyet szépsége miatt, *át tanulmányozás végett*, ajánlhatunk az ifjabb nemzedéknek.

Ismeretlen szerzőtől: „az állatok bölcsessége és az emberek oktalansága“ felett 2 egyházi beszéd van közölve. Érdekes beszédek ezek is, melyekben sok erkölcsi tanulság rejlik és építőleg hathatnak.

Ezeket követi Talmage után egy egyházibeszéd fordítás *Csulak Zsigmond* kőbri ref. paptól. Afféle elmélkedés ez: „a meghalt oroszánról“, mely éppen szokatlan hangjánál fogva lep meg bennünket és ragadja meg figyelmünket. Így semmiesetre sem ajánlatos ez az elmondásra.

Majd egy esketési beszéd jó *Blatinczy Pál* zólyomi ev. paptól és egy halotti szép ima *Czékus László* ág. hitv. ev. pap tollából.

k.

Irodalmi értesítés. Sajtó alatt van és pár hét múlva megjelenik egy protestáns paedagogiai munka, amely bizonyára közelről érdekli a protestáns lelkész kart éppenugy, mint a tanfőriakat. E könyv címe: *A protestáns jellem történeti példákban és fejtegetésekben*. Iskolai és családi használatra írta: *Vadav József* igazgató tan. *Nagyváradon*. A protestáns ősök történeteiből vett jeleneteket ad ez a munka példák gyanánt az ifjuság elé, rövid, megkapó fejtegetésekkel kísérve. Az *ősök nagy példáiban kidomborodó puritán jellemet, hithűséget, hazafiságot az ifjuságba belenevelni*, ez volt az a magasztos cél, mely a szerző előtt lebegett. Ehez a feladathoz kívánt egy praktikus eszközt szolgáltatni a szerző. A könyv ára egyes példányokban rendelve díszes kötésben 1 kor. 20 fillér. Iskolai használatra tömegesen rendelve iskolakötésben 66 fillér kedvezményes árral kapható. A rendelések a szerzőhöz Nagyváradra intézendők.

KÜLFÖLD.

Egy volt jezsuita a pápáról és jezsuitákról.

Az a mozgalom, mely „*Los-von-Rom*“ név alatt Ausztriában megindult, Franciaországban és Spanyolországban a legnagyobb szerencsével tovább folytatódott: ma kétségkívül sokat veszített politikai színezetéből, s lassanként teljesen vallásos mozgalommá fejlődik s ennek komoly leple alatt terjeszti mindig tovább szárnyait. Ausztriában a nép tömegesen tódul a prot. egyházba, szinte felújulni látjuk a reformáció napjait; kicsiny, de hitében megerősödött gyülekezetek száma nap-nap után nő; gyönyörű templomok évről-évre épülnek, Isten kezének segítségét érzik minden munkájokon . . . Franciaországban maga a papiosztály

rázza le a pápai jármot nyakáról, s felszabadulva, megkönnyebbült lélekkel fog hozzá az evangéliom terjesztéséhez; egész községek követik a lelkes papokat új egyházokba . . . Spanyolországban a kiéhezett, anyagilag és szellemileg összezsugorodott néptömeg soha nem hallott és látott lelkesültséggel küzd a sötétség terjesztői, az erkölcstelenség védbástyái a zárdák ellen; a papiosztály nyüge alól, ha élete árán is, de szabadulni akar. Az evangéliom szele lengedez mindenütt, cörgedez az élet adó víz, melyet inni rohan az elárvult néptömeg is, ha egyszer megkóstolta, feltartóztatlanul tör hozzá, a szabadság, a világosság élet adó evangéliomát élvezheti.

A cél mindenütt egy: „*Los von Rom!*“ — de így közös az eredmény is. Hivatalos kimutatások szerint Ausztriában a mozgalom megkezdése óta napjainkig mintegy 20000-en tértek a prot. egyházba; 1901-ben napjainkig 627 személy tanulta meg ismét „az igaz keresztyénséget“ ösmerni, s élvezheti szabadon az élet adó igéket. Franciaországban 100-akra megy azon lelkészek száma, kik elhagyták az „üdvözítő“ egyházat, s követték a községek itt-ott lelkészeit. Spanyolországban az inquisitio hazájában, a jezsuiták országában, — hol kevéssel ezelőtt még prot. ember alig volt — ma már virágzó gyülekezetek vannak, az evangéliomi világosság mid nagyobb tért hódít magának.

A mi Istentől vagy, azt nem lehet fejlődésben megakadályozni. A „szentséges atya“ sóhajai áthallanak a Vatikán falain, könyvek közt panaszolja, „hogy a kath. erős bástyái Franc. Ausztria és Spanyolország bomladozni kezdenek“; hiába küldözgeti mesterileg megszerkesztett „Encyklikáit“ az itteni ügy halad csodálatos gyorsasággal előre. Megmozdult minden alattunk, körülünk; éledni látszik a vallási buzgóság tüze, új reformáció hajnala közelgését érezzük a jelekben.

És mi mégis kétségbe esve jajveszékélünk mint a tanítványok kicsiny csapatja a zugó tengeren, bizony megerdemeljük mi is a dorgáló szavakat: „Ne felejtetek kicsinyhitűek“ — az igaz ügy diadalt ül előbb-utóbb! Az ellenség közelg ugyan, de ólom lábakon, mi pedig sas szárnyakat öltünk magunkra, az evangéliom hatalmas fegyverével kezünkben, játszadózva kerüljük ki az ellenünk irányzott csapásokat. Távolba, messzire irányítsuk tekintetünket, oda, hol a prot. világító tornyai állanak és lövelik az áldást terjesztető fényt mindenfelé, s ez adjon ösztönt a munkára, erőt a küzdelemben ebből merítsünk . . .

* * *

Hosszu idő óta izgatottságban tartja a kedélyeket a *Grassmann*-féle röpirat a *Liguori* morál theologia-járól, mely napjainkban a 86. kiadását érte meg. Ausztria lakosságát lázba hozta e mű tartalma, szinte benső forradalom kitörésétől félték. Maga a képviselőház is jónak látta a dologgal foglalkozni, s terjedését, kiadását e műnek megakadályozni.

Horribile dictu! — mit tartalmaz e könyvecske. A szerző, ki egy komoly mélyen gondolkozó fő, vallásos lélek, bevezető szavaiban így ír róla: „Minden családapa, ki feleségét és leányát az erkölcsi bukástól megóvni akarja, szent kötelessége azokat a kérdéseket megösmerni, melyek feleségének és leányának egy nőlen, ez irások szerint nevedett paptól, — míg ők egyedül vele vannak — a morál theologia szerint a gyónató székben feltételnek; melyek minden női szeméreméretet megsértének és az asszonyokra és leányokra a legnagyobb veszélyt hoznak; stb. Egy irás,

melyben az erkölcsi bűn és gonoszság világosan leírva és erkölcstelen kérdések, melyek ez irás szerint a gyóntató székben feltételnek, hosszasan magyaráztatnak: neveztetik a r. kath. egyházban *moral theológiának*. Ezek szerint taníttatnak a r. kath. papok az egyetemeken, seminariumban; ezeket az iratokat kell naponként tanulmányozniok a szeméremérzetet megsértő kérdéseket könyv nélkül kell megtanulniok. Ezen kérdéseknek tartalma hovatovább oly keresztyéntelen, oly erkölcstelen és oly romlott, hogy minden laikus, a ki ilyen kérdéseket valamelyik asszonynak feltenne, minden társaságból kidobtatnék és megbüntettetnék. És ezen moral theologia szerint e nőtlen pap a gyóntató székben, egyedül minden tanu nélkül, asszonytól vagy leánytól, nemcsak jogos, de köteles mindezt kikérdezni . . . stb. *Es ezek pápától* (IX. Pius és XIII. Leo) *ex cathedra szentesítették . . . !*"

Chingui „Pap, asszony és gyóntatószék” hatalmas művét ösmerjük, képzelet felülmúló dolgokat hoz napvilágra a kath. egyház kebeléből. De a ki a *Liguori* moral theológiáját elolvassa, az erkölcstelenség és a sokféle bűn oly halmazával fog találkozni, melyet erkölcsös ember nevszerint sem képes megösmerni. Már egyszerű leírása, avagy olvasása veszélyes! A moral theologia kötelezi, feljogosítja a gyóntató papokat a gyónó szeméremérzete áttörésére és erkölcstelen kérdések feltevésére. Joggal mondotta *Montrealban* 48 asszony a *bourgesi* püspökhöz beadott nyilatkozatában és vádjában a gyóntatószék kérdéseiről: „ezek mint ön tudja olyanok, hogy egy asszonynak lehetetlen elpirulás nélkül rajok gondolni; és ha a férjek a tizedrészét is sejténék, melyek feleségeik lelkeibe becsepegetnek, szivesebben néznek őket meghalva, mint így megbecselelve. Egyetlenegy tisztességes férfi sem, ki csak keveset is ad házi becsületére, nem engedheti meg, hogy feleségének ilyen erkölcstelen kérdések, aljas tartalommal, egy idegen férfiutól föltétessenek. Ha a férfi ezt megengedné, kitenné magát az általános megvetésnek. Éppen úgy minden asszony, kiről egy társaságban ösmeretes volna, hogy ő magának férjén kívül ilyen kérdéseket feltenni enged, az általános megvetésnek lenne kitéve . . .”

Tagadhatatlan, cáfolhatatlan és szomorú igazságok ezek, melyekről az előttünk fekvő pár vonás csak halványképet nyújt; mindazt, mit a *Grassmann*-féle röpirat tudósít és napvilágra hoz, nem vállalkoznánk feltalálni, attól könnyen mérgezést kap az ember; és szegény kath. papok! . . . tinektek a naponkénti szellemi és testi tápláléktok kell hogy legyen; milyen sajnálatra méltó néposztály az, ki ily mérges levegő szivására van kárhoztatva?! . . .

De céloim más utra vezérel, egy volt jezsuitát megösmertetni, ki ma levetkezve a képmutató álcát elkeseredett harcot vív a pápaság és jezsuiták ellen. *Grof Hoensbroech* ez, ki rövid idő alatt a művelt közönség figyelmét magára vonta. Mindazon iratok közt azonban, melyet a kiváló szerző 10 esztendő óta szolgáltatott a tudománynak a mult évben megjelent, napjainkban második kiadásban napvilágot látott könyve érdemel legjobban figyelmet. Ez egy határozott h. rezias fellépés a pápaság ellen, melynek tekintélyét, mint mondá — alapjában szétörni, megingatni kívánja.

„A pápaság az erkölcsnek és hitnek minden kérdéseiben a legnagyobb s az egész világtörténet leg-sikerteljesebb hazugsága! És ez a hazugság ismét körül van véve, mint bástyával védelmezőinek ezer-ezer hazugságaitól; és ezek a hazugságok és hazugságvé-

dők hatalom és hatalmi bástyák az ultramontanizmus részére, úgy hogy itt az igazság érdekében csak harc lehetséges”.

Igy beszél *Grof Hoensbroech* művében „*Das Papsthum in seiner sozialkulturellen Wirksamkeit*” (Első kötet Inquisition, Aberglaube, Teufelsspuk, Hexenwahn. 2. kiadás Lipese. 1901, 12 Márka (7 frt 20 krajcár.)

A kezeinknél fekvő mű polemikus természetű; a szerző taktikájában úgy mutatja be magát, mint meszterileg iskolázott jezsuita, e tulajdonságot remekül eltanulta mestereitől, melyet ő most megfordít a „*bálvány istenek a pápák ellen*”. Csuda lenne küiőben, ha a szerző ezt a tehetséget, melyet ő mint jezsuita mesterileg eltanulmányozott, most a társaságból való kilépés után teljesen levetkezze volna. Ha a művet méltányolni akarjuk teljes valójában, éppen e polemikus tehetséget kell jól szemügyre vennünk.

A szerzőnek célja, a pápaságnak igényeit és isteni berendezését bemutatni, úgy mint: a világtörténelem legnagyobb hazugságát. Feladata gyanánt állította fel, az önmagát dicsőítő pápaságnak intézményeit, mint a világtörténetnek legnagyobb tévedéseit beigazolni ez az ut, melyet célja elérésére kiválasztott, rendkívül eredményteljes is. Mint nyilvános vádoló lép fel, s úgy tekinti a pápaságot, mint a legnagyobb bűn és véték magában hordozóját; mint az-egész emberiségnek lelkiismeretere érzelmeire nehezedeő nagy csapást. Mint a mintaszerű jogász, ki vádjait nem mellékpontokra irányítja, jár el kérdése tárgyalásában. Tudna tucat számra menő hibákat és bűnöket felsorolni, melyben a pápák leledzenek, hanem ő okos gondoskodással koncentrálja az olvasó figyelmét könyvének 4 felsorolt pontjára. Ezek elégségesek kimutatni, hogy a r. kath. egyház ultramontán kialakulásában minden kulturális műveltségnek ellene dolgozott azt aláasta és megsemmisítette; elég kimutatni, hogy a pápaság volt legnagyobb terjesztője minden erkölcstelenségnek, bajnak és veszélynek. Az inquisitio megfojtja a vallásos érzelem szabadságát és önállóságát; a babona az, mely az ultramontán körökben ápolatik, gunyol minden észszerűséget, ellenben ápolja a diabolizmust nagy hatalommal.

Rendkívül meglepő adatokat hozott a szerző napfényre, és a mit állit bizonyítja példakkal, történeti hűséggel. Ő úgy ösmeri a forrásokat, mint egy mesterileg iskolázott jezsuita ösmerheti csupán. Forrásokat olyakat említ fel, melyek prot. tudósoknak soha sem jöhetnek kezeikhez. A könyv oly sok ujat tartalmaz, hogy azért a művelt világ nagyon hálás kell hogy legyen. A ki az ultramontán kath. egyházat ösmerni óhajtja, laikus, avagy lelkész, e könyvet olvassa és komolyan felhasználja *Ideges természetű egyéneknek azonban csak kimért dózisokban ajánlható a vele való foglalkozás, mert sok helyen rémületes titkaival találkozunk a pápáknak és kath. egyháznak*. Csudálatos, hogy tudott a szerző kitartással e munkán végig dolgozni?! És a legnagyobb mértékben el kell ösmernünk, hogy a pizsokkal, a frivollal ő nála nem találkozunk; magas erkölcsi komolysággal tárgyal mindent; az előkelő művelt ember taktikájával távol tartja magát ama tárgyaktól, melyeket neki leírni kell, megmutatja csupán a mocsarat és gondoskodik arról, hogy bele ne lépjünk. Nem dörög, nem káromol, csak az igazságot, az iszonyu igazságot tárja fel!! Tudja, legalább sejtí az egész világ azokat, a miket ő el-

mond; 683 oldal cáfolhatatlan igazságot foglal magában. Nagy nyeresége az irodalmi termékeknek! . . .

És ezt a munkát Ausztriában letiltották a könyvpiacról, akárcsak a *Grassmann* röpiratát . . . De talán késő már? [81. kiadás még szabadon áruoltatható.]

Bécsben megjelenő ultramontán lap „Vaterland” jónak látta a *Hoenebroech* műve ellen jóelőre fellépni, s a „veszélyre és pestisre” mely e könyvben „büzik (sic) felhívni a kath.-ok figyelmét. „Tartsátok magatokat távol e könyvtől, mert az megméltelyez benneteket! hangzott a felhívás. S midőn hosszú csúrés-esavarás után, — küzdve a legyőzhetetlen igazság ellen — bevégző szövegét a mű szerzője, nascitur ridiculus mus: „widerwärtiges Schriftstück” írja hatalmas epitheton gyanánt az ösmeretlen bíráló cikke végén.

Talán *unwiderlegbares Schriftstück* — akarta a „Vaterland” mondani?! — és ezért lesz „utálatos” az ő szemében.

Hoenebroech a „Vaterland” bírálatára nem szólt semmit, várt az alkaiomra, midőn megadhatja az alapos és kegyelemdőfést a fenti ultramontán lapnak. És ez alkalom nem sokáig hagyott magára várni. Május 18. számában a „Vaterland” e cím alatt „A pápai inquisitio” egy cikket közölt, melyben többek között eme tételt állította fel: „A pápai inquisitio soha sem mondott ki egy halálos íteletet sem, annál kevésbé hajtott végre. Az eretnekségre való tekintettel egyedüli feladata az volt az inquisitionak, hogy megvizsgálja, megerősítse és kimondja, vajjon akaratos, csökönős eretnekséggel van-e dolguk. Bebizonyult az eretnek gonoszsága, úgy az inquisitio dolga leve a vétkest a világi törvény hatóságának átadni, nem azon kívánsággal, hogy őt halálra ítélje, hanem világos kéréssel a kiméletert.”

(Folyt. köv.)

Birtha József.

KULÖNFÉLEK.

— **Helyreigazítás.** Lapunk legutóbbi számának „Tanügyi” rovatában a Dr. Márk Ferenc által irt nagyérdékű cikk egy helyén tévedésből egy kis hiba csuszott be a mennyiben a wolfenbütteli látogatáskor történt történelmi nevezetességü párbeszéd, melyben egyik szereplő Lessing volt *nem Hagenbach, hanem Jakobival* folyt le s Hagenbach erre csak hivatkozik.

— **Okos beszéd a tulsó oldalról.** Lapunk legutóbbi számában Dr. Márk Ferenc tollából egy tanügyi cikk jelent meg reflexióként az ev. ref. egyház gymn. tantervére, melybe érdemes munkatársunk komoly óvást emel az ellen, hogy abban a tantervben a Lessing „Náthán”-ja megtüressék. Ezt a cikkünket a „Magyar Állam” július 30-iki számában egész terjedelmében atveszi s ahoz fűzött kommentárjában a többek között ezeket írja: „Igen! a pozitív vallás oly közös célja mindnyájunknak, kik dogmatikailag eltérő utakon szolgáljuk is az emberiséget, hogy nagy ideje volna már megkeresnünk az összeköttetést a közös keresztény érdekek, a keresztény társadalom alapjainak a civilisatio keresztény jellegének oltalmára”. Hát bizony ez így leírva igen okos dolog és mi a magunk részéről igen szívesen nyújtunk kezét a magyar hazafias érületéről határozott felekezeti jellege dacára is immár többször bizonyosságot tett „Magyar Állam”-nak, ha e cél felé komolyan igyekeznek. Megjegyezzük azonban a következő-

ket: hogy a „keresett összeköttetést” megtalálhassuk arra nézve szükséges, hogy 1-ször a katolikus lelkészek ne térítgessenek se közvetve a reversálisok a forcizott kicsikarásával s e közvetlenül különböző anyagi előnyök biztosításával. 2-ször hagyjanak békét a társadalomnak; annak rétegei közzé ne igyekezzenek oda verni azokat a bizonyos éleket, melyek a nemzet testét elvégre is részekre szakgatják s egészséges vérkeringését zavarják. 3-szor mondjanak le az állammal szemben minden egyoldalú s különben is idejét multa privilegiumokról s a megszokott hatalmi érdekek háttérbe szorításával ott, a hol külső támogatásra van szükség, tekintsenek bennünket hü testvéreiknek. Mindezekre nézve mi is kötelező ígéretet teszünk a magunk részéről s az áldás nélkül való torzsalkodás helyett egyedül vallásunk szellemi és erkölesi erőire támaszkodva ohajtunk futni a versenytéren. Többféle felekezetek élnek e haza földén, melyek más utakon, más formákban ugyan, de hasonló buzgalommal ápolják a tiszta erköles az igaz hit, igaz hazafiság virágait. Ugyan miért kelljen ezeknek egymás ellen támadniok, holott mindezek „Istentől vannak!?” Igy gondolkozunk mi a felekezetközi békességről s ilyen formában szeretnénk szövetkezni a „civilisatio keresztényen jellegének oltalmára”. Legyen tehát rajta a „Magyar Állam” hogy így gondolkozzanak, tegyenek és éljenek oda át is s akkor biztosan mondjuk: az ördög kötözve leszen ezer esztendeig!

— **Gombfeltétel az ispotályi templom tornyára.**

Július 31-ik napján déltán 5 órakor vette kezdetét s este 8 órakor ért véget. Még 1899-ben július hónapban történt ugyanis, hogy az éppen javítás alatt levő ispotályi torony teteje kigyúadt s merőben le is égett. Azóta ez a toronyunk tető nélkül csonkán állott; az idén azonban a nehézségek, melyek a felépítést hátráltatták, megoldást nyervén, a tetőzet immár készen van a falazaton s a csillag és gomb fentjelzett időben nagy ünnepélyességek közepette tétel fel a szarvazatra. Egy előző napon megjelent hírlapi felhívásra ezeken meg ezeken lepték el a templom környékét s pont 5 órakor felzendült a hivek ajakáról a XC-ik zoltár dallama s az első versszak elénekzése után *Könyves Tóth Kálmán* lelkész egy emelvényről felolvasta a gyülekezet előtt az építésnek a torony-gombjában elhelyezendő történetét; azután ugyancsak *Könyves Tóth Kálmán* saját, — ez alkalomra irt — szép költeményét szavalván el, az ünnepély a Hymnusz énekletével végződött. Reánk nézve legfeljebb mozzanat az egész ünnepélyben az volt, mikor hiveinket oly szép számban láttuk összeseregleni. Tudjuk ugyan, hogy sok embert a merő újdonságvágy hozott de az a megható buzgóság, melylyel a zoltárverset énekelték (kalap levéve!) mégis csak arra vall, hogy a vallásosság a nép kebeléből nem halt ki s erre biztosan építhetünk.

— **A pápa jövedelme.** Azt mindenki tudja, hogy a magyar katolikus egyházfejedelmek közül egynemelyeknek több jövedelme van, mint sok apróbb világi fejedelemnek. De a pápa jövedelme sem megvetendő. A Rómában megjelenő „Italie”, e tekintetben a következő átlagos számítást közli: a pápa birtokában van a Vatikán, a Péter temploma gazdag járulékaival és egy nagy fekvőbirtok. Ezekon kívül a „szent atya” csak kevéssel ezelőtt örökölt 10 millio lírát. Átalában nem mondunk sokat, ha a pápa vagyonát 2 milliárd és 120 millió lírara becsüljük. Hogy valóságban mily rengeteg vagyon ez, arról fogalmunk úgy lehet ha így részletezünk:

XIII-ik Leo évi bevétele 120 millió lira; tehát minden hónapra jut neki kerek 10 millió, több mint 2 millió minden hétre, 411 ezer lira naponként, 17 ezer-lira óránként 285 lira percnként és 5 lira minden másodpercre. De ebbe még nincs beleszámítva a sok különféle esetleges bevétel p. o. nincsenek számítva a világ minden részéből Rómába özönlő Péter-fillérek, Pádúai Szent Antal kincsei, s azok az önkéntes adományok a melyeket a számnélküli kongregációk, klástromok, egyházak stb. fizetnek. Ilyen anyagi viszonyok között nem utolsó dolog még „rabnak“ „fogolynak“ is lenni!

— **Cégjegyzés-változás.** Tisztelt cimed! Van szerencsém becses tudomására adni, hogy évek hosszú során át tevékeny munkatársam- és cégvezetőmet *Hegedűs Sándor* urat a mai nappal üzlettársamul fogadtam s eddigi cégem *László Albert és Társa* ker. törvényszékiileg bejegyezett céggé alakul át. Tisztelettel kérem, hogy alanti aláírásainkat tudomásul venni s eddigi szíves bizalmával az új céget is megtisztelni kegyeskedjék. Debreczenben, 1901. július 1. Teljes tisztelettel *László Albert*. A céget együttesen jegyezni fogjuk: *László Albert és társa*.

— **Hogy lehetne a középiskolákban a görög nyelv tanulását könnyebbé tenni?** E kérdésre egy német professzor a „Tägl. Rdsch“ hasábjain azzal felel, hogy bocsásson ki a kultus-miniszter egy rendeletet s tiltsa el jövőre a görög accentus-elméletek tanítását. A ki valaha görögül tanult, írja Prof. Fridr. Seiler-Wernigerode, az jól tudja, hogy mennyi időt és fáradságot kell ez elméletek betanítására elpazarolni, holott az egész accentus-elmélet haszontalan s a tanuló figyelmét elvonja a dolog lényegétől. Attól nem kell félni, hogy a tanuló a görög szavakat ez elméletek tudása nélkül nem fogja jól kiejthetni. Már miért ne tudná? Az írók nyomtatott műveiben maradjanak meg az accentusok továbbra is és csak a tanulók ne gyötörtessenek azokkal. A szavak jól kiejtésére azoknak az accentusoknak a kiírása teljességgel felesleges, mert hiszen a nyomtatott szövegben nincsenek accentusok föl rakva a latin szavaknál sem; csak a görögben kizárk ezekkel a növendékeket, holott az egész accentus elmélet nem egyéb, mint a grammatikusok találmánya. Ha egyszer elszokunk az accentusoktól, később merő képtelenségnek fog feltűnni, hogy miként lehetett okos pedagógusnak valaha ilyen haszontalan dolgokkal kinozni a növendékeket! Eddig a német tudós okoskodása a görög accentusokra nézve. Mi sem mellette, sem ellene nem szólunk. Hogy mennyire keresztülvihető ez, döntsék el a szaktudósok. De nem állhatjuk meg, hogy ezzel összefüggőleg fel ne vessük a kérdést hogy hát vajjon a magyar nyelv középiskolai tanításánál van-e szükség azokra az elvont nyelv-philosophiai elméletekre, melyeknek helyes volta felett magok a szaktudósok is hareban állanak egymással s a melyeket a növendékek agya megemeszteni alig képes? Igenis! szükséges, helyes is, hogy a nyelvészek mélyedjenek bele a nyelv titkainak s legelvontabb sajátosságainak kutatásába; sőt az ellen se volna semmi kifogásunk, hogy a tanárképzésnél az ilyen dolgokra fektetessék a főszó; de a középiskolai növendék oktatásában el kell ezektől tekinteni.

— **Erélyes és öntudatos protestáns hang a pápa figyelmeztetésére.** Akkor történt, mikor a 70-es években Németországon javában folyt a kultur-harc s német területről nemesak a jezsuiták s a velők rokon kongregációk voltak már törvényhozásilag kiutasítva, hanem a porosz királyság két legtekintélyesebb katolikus

főpapja t. i. *Melchers* kölni és *Ledochowsky* posen-gneseni érsek engedetlensége miatt állami fogságban ült. A pápa egy levélben (1873. aug. 7. kelt) figyelmeztette a császárt, hogy kormányának szigorú eljárása az egyház ellenében csak a trón alapjainak megrendítéséhez vezethet (!) Neki, ugymond kötelessége igazat mondani; mert mindenki, a kit megkereszteltek; valami módon a pápához tartozik. A német császár a pápa e fenhéjázó igényét a következő szavakkal utasította vissza: „Az evangélikus hit, melyhez alattvalóim többségével együtt tartozom, nem engedi meg Istenhez való viszonyunkban más közvetítőnek, mint Krisztusnak elfogadását.“ (Szept. 3.) Ez a levélváltás tehát csak növelte a feszültséget a német kormány és a katolikus egyház között s az izgatás oly fokra hágott, hogy vak fanatismusában a német katolikus legény-egylet egyik tagja, Kullmann, 1874. nyarán Bismarck ellen gyilkossági merényletet követett el. A birodalmi kancellár ki is jelentette a centrum pártjának: „bármennyire eltávolítják is magoktól azt a gyilkost, oda kapaszkodik kabátjokhoz.“

— **Egy kis statisztika a berlini egyházak köréből.** A Nagyszébenben hetenként megjelenő „*Kirchliche Blätter*“ című ügyesen szerkesztett protestáns egyházi lap állította össze s közli a következő érdekes statisztikai kimutatást: van Berlinben 57 evangélikus templom, 26 imaház, 74,499 ülőhelylyel s 183 lekipásztorral. Ehez jönnek még a berlini superintendaturához tartozó stralau és rummelsburgi templomok 1084 ülőhelylyel; a berlin-friedrichswerderi superintendaturában a Vilmos Császár emléktemploma 1176 ülőhelylyel, aztán a János, Magdaléna alapítványok a Joachim-völgyi gymnásium, az árva és munkásház templomai és 3 imaház a plötzenseei fogházban, összesen 61 evangélikus templom és 34 imaház 81,403 ülőhelylyel és 197 a berlini konzistorium alatt álló lekipásztorral. Még az 1890 ik évben csak 43 evangélikus templom és 23 imaház volt Berlinben 52,225 ülőhelylyel és 135 lekipásztorral, úgy hogy 10 esztendő alatt a templomok száma 14-gyel, az imaházaké 3-mal, az ülőhelyeké 23,000-rel és a lelkészeké circa 43-mal szaporodott. Hej! ha nálunk is ilyen könnyen menne ez a dolog! Akkor már Debreczenben rég megvolna a szükséges 12 lelkészi állomás s egy-egy stilszerű imaház Csapó-Homok-kertben s Ohaton stb. egyaránt. Különben Berlinre visszatérve van ott katolikus paróchia is 6 s esik 113,000 lélekre 23 pap. Érdekes, hogy még 1897-ben a katolikus lelkek száma ugyanitt 117,800 volt s alig 3—4 év alatt 4800-zal apadtak. Ugy látszik tehát, hogy ott nincs meg az a „nagy erkölcsi“ ereje a katolicizmusnak, melyre nálunk katolikus részről oly gyakran történik hivatkozás, midőn arról van szó, hogy az egyházpolitikai törvények életbeléptetése óta a protestáns felekezetek sokat vesztenek! Van továbbá Berlinben egy ugynevezett „szabad-vallásos“ („*Freireligiöse*“) és egy „humanisztikus gyülekezet“. Az előbbi 12,000 tagot számlál, holott 1894-ben még csak 8374 tagja volt; az utóbb említett gyülekezetben a lelkek száma fi: 90; nő: 57, Zsidó zsinagóga van 5, 4 lelkészszel s 22,214 adófizető egyházzal. Nagyobb ünnepek alkalmával ezenkívül 8 terem szoktak még a zsidók kibérelni s két helyiségben ifjusági istentiszteletet tartanak.

— **Tanulók ellátása.** Abból az alkaiomból, hogy lapunk mai hirdetési rovatában tanulóknak koszt- és szállással való ellátására vonatkozó hirdetés jelent meg, egy pár észrevételt teszünk. Gyermekeink nagy költ-

séggel való taníttatásának kívánt sikerét a megfelelő ellátás egyéb tényezők mellett tagadhatatlanul nagy mértékben biztosítja. Inkább gimnáziumi tanulókról lehetvén itt szó, ezek tudvalevőleg, részint az internatusban, részint magánháznál helyeztetnek el. Az előbbeni elhelyezésről (főiskolánkban) nem jó beszélni se. Szervezetében önmagát rég lejárt intézmény ez nálunk, melynek tarthatatlansága felett maga a tanár kar sok keserű panasznak adott már kitejezést. Az ne gondoljuk azonban, hogy a magánháznál való elhelyezés is kellően megfelelne a kívánt célnak. Mert hogyan fogad a vidéki szülők nagyobb része kosztot és szállást tanuló fiának? Hát úgy, hogy egyéb ismeretség hiányában áldozatául esik gyermekektől azoknak az élelmes kosztos-keresőknek, kik az érkező tanulókat már a vasuti állomáshoz való érkezéskor apjostól-anyjostól elcsipik a tanév legelején. Gimnáziumunk gondos igazgatója az ellátásra vállalkozóknak egész névsorát gyűjti össze, azok közül a megbízhatókat kiválasztja. De már arra nincs szükség, hogy tanulót utasítson a megfelelő helyekre, mert mint a tapasztalat igazolja, megesik, hogy egyetlen egy szüle se veszi igénybe az igazgató utbaigazítását. Ez a sajnos eljárás idézi elő aztán az év végére a circa 20%-os elégtelen osztályzatu állapotot. Szeretnők e romlás egyik akciójára ezen az uton hívni fel a szülők figyelmét, de mivel lapunkat jó részt csak a lelkesíti és tanítói kar olvassa egyházunk jeles világi tisztviselőin kívül, nem reméljük, hogy szavunk eljusson hozzájuk. Lelkészársainkat kérjük azért, hogy annál az összeköttetésnél fogva, melyben a tanulók szüleivel bizonyára vannak, használják fel az alkalmat a szülők informálására arra nézve, hogy az igazgatói tanács meghallgatása nélkül saját érdekekből ne dobják ki gyermekeiket akárhova ellátásra, mert különben bizonyára keserű tapasztalat árán lesznek kénytelenek meggyőződni állításunk igazságáról.

— **Nyilatkozat.** „A „Kristály” ásványvizet jó sikerrel alkalmazom mint diaetikus italt gyomor- és bélbántalmaknál, továbbá laz ellen, de különösen ajánlom mint óvszert malária ellen oly tájékon, ahol váltóláz szokott lenni.* *Dr. Blazek Jaroslav, járásorvos, Brod, Pozsegamegye:*

Szerkesztői üzenet.

N. I. Harasztos. Kezeim között van. Pár hétig azonban várnom kell vele, mert a mint láthatod, lapunk mai számában egy cikksorozatot kezdetem meg, mely részben éppen ezzel a kérdéssel is foglalkozik, nemcsak, hanem, azt a kérdést ugyanolyan szempontból fogja fel s ugyanolyan elvek szerént bírálja meg, mint a te cikked. Ugy gondolom tehát, legjobb lesz, ha előbb elmondom én, a mihez fogtam s aztán adom a tiedet. Annnyit előre is jelezhetek, hogy bizony . . . bizony! sok aggasztó jelenséget látok én is egyházi életünk terén s teljességgel nem mondhatom, hogy nem félek! A mi azt a másik dolgot illeti, köszönöm! Régi vágyam már, hogy elmenjek oda, hova egy kis sirhalom is köt. Most talán itt lesz az alkalom . . . Ha az időpont határozottan meg lesz állapítva s ezt tudomásomra hozzatok, ott leszek! — **I. L. Hódmezővásárhely.** Leveledet vettem, az abban írottakhoz tartom magamat.

Tartalom-jegyzék: Szilágyi Dezső. Eröss Lajos. — Egyházunk teherviselése s a hívek megadóztatásának jogosultsága és szüksége. Eröss Lajos. — **Tárca:** Ujabb pótadatok a belényes-ujlaki ev. ref. egyház történetéhez 1900. Sipos János. — Énekeskönyvünk dallamai, különösen a zoltár dallamok. Szügyi József. — **Tanügy** A Debreceni

népiskolai felügyelőről. Sipos József. — **Közéletünk:** A püspöktől. Zsigmond Sándor. — Reverzális időszak. Dr. Márk Ferencz. — **Irodalom.** — **Külföld:** Egy volt jezsuita a pápáról és jezsuitákról. Birtha József. — **Különfélék.** — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **ERÖSS LAJOS.**

Pályázati hirdetés tanári állásra.

Az államilag segélyezett mezőturi ev. ref. főgymnasiumnál nyugdíjazás folytán megürült rendes tanári székre pályázat hirdettetik.

Ezen tanszék tárgyai a magyar nyelv és történelem, esetleg ha ezen szakcsoportra pályázók nem jelenkeznenek, magyar-latin nyelv és irodalom.

E tanszék javadalma 2400 kor. törzsfizetés, mely sorrendi előlépés folytán 3200 koronáig emelkedik; továbbá 400 kor. lakbér és 200 kor. ötödéves korpótlék.

Pályázhatnak a magyar nyelv és történelemből, továbbá a magyar és latin nyelvből képesített ev. ref. vallásu okleveles tanárok, esetleg még oklevelet nem nyert tanárjelöltek is.

Egyenlő képesítés mellett bármelyik szaknál előnyben részesül az, ki vagy a gyorsírást, vagy a francia nyelvet tanítani képes.

Pályázók születési bizonyítvánnyal, végzett tanulmányaikról, képesítésökről, eddigi szolgálataikról, egészségi s hadkötelezettségi viszonyaikról tanuskodó okmányaikkal felszerelt kérvényeket f. évi Aug. 14-ig az Igazgató tanács elnökehez adják be.

A megválasztandó rendes tanár egy próbaév után nyerheti el az intézetnél való állandósíttatást, a mely időtől fogva az orsz. tanári nyugdíjintézetnek tagjává lesz s fizetése után az 5%-os fentartói nyugdíj-illeték $\frac{2}{3}$ -át viselni tartozik.

Okleveles pályázók hiányában e tanszékre az 1883. évi XXX. t.-c. 30. §-a értelmében helyettes tanár választatik, kinek fizetése 1600 kor. és 200 kor. lakbér vagy utóbbi helyett lakás természetben az egyház rendelkezése szerint.

A megválasztandó köteles szakán kívül más tárgyak tanítását is elvállalni s az intézeti teendők egyéb ágaiban is résztvenni.

Az állomás 1901. szept. 1-én elfoglalandó. Mező-Turon, 1901. Julius 25.

Jakuss Gábor m. k.
az ig. tan. elnöke.

Segédlelkésszt keresek.

Évi fizetés : 200 korona ; az általa temetett halottaktól fele stóla, mely ha év végével 300 koronát el nem érne, általam ez összegre kiegészítetik ; egyházi jegyzőségért 140 korona. Teljes ellátás mosatás nélkül.

Ajánlkozó állomását f. évi szeptember elején elfoglalni köteles.

Öcsöd, Békésmegye. 1901. július 29.

Oláh Antal
ev. ref. lelkész.

Hirdetmény.

Gyulai László volt b.-ujfalui lelkész özvegye (lakik Debreczenben, Rákóczi-utca 10. sz.) két, esetleg három középiskolai tanulót, havi 30—35 forint, teljes ellátásra és felügyeletre elfogad a jövő iskolai évben.

1—2

HÖNIG FRIGYES

GOZÜZEMRE BERENDEZETT HARANG- ÉS ÉRCÖNTÖDÉJE,
SZIVATTYU GYÁRA.

ARAD, RÁKÓCY-UTCA, 11.—28. SZÁM.

ALAPITTATOTT 1840-BAN.

A legnagyobb állami éremmel kitüntetve 1890-ben.

Ajánlja 10 évi jótállás és a legkedvezőbb fizetési feltételek mellett saját találmányu

CS. ÉS KIR. SZABADALMAZOTT

HARANGJAIT,

melyeknek előnye az, hogy bármely más haranggal szemben egyszóval ugyanazon erős és mély hangu harang előállításánál

20—30% ércsúly megtakarítás éretik el.

Forgatható vas harang felszereléseit és vas harang állványokat, melyeknek alkalmazásánál a harangok a megrepesztéstől megóvatnak s a legnagyobb harangok is lödithetők anélkül, hogy a tornyot megingatnák.

Régi harangoknak forgatható vaskoronára való átalakítását. Repedt harangoknak újra öntését, vagy csekély feltűzfizetést mellett új harangokkal való becserelését.

Költségvetések és képes árlapok kívánatra díjmentesen küldetnek.

A „NEUMANN M“ czég debreczeni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ czég

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a czég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a átványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főter, a postával szemben.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölhetnek. Pontos címre figyelni tessék.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!